

Beheervisie Velde / Voorst

2021

Colofon

Beheervisie Velde/Voorst

't Velde

De Voorst

De Ehze

Samenstelling:

Geldersch Landschap & Kasteelen

Afdeling Landschap en Kastelen en werkgebied West Achterhoek

Gezien door Beheer Advies Commissie in maart 2021.

Vastgesteld door Leo Cleiren, regiohoofd Oost-Gelderland, op 14 december 2020.

Goedgekeurd door Peter van den Tweel, directeur-bestuurder, op 24 maart 2021.

Foto voorkant:

Huis De Voorst – Marcel Slagman

Beheervisie **Velde / Voorst**

't Velde, De Voorst, De Ehze

Geldersch Landschap & Kasteelen

2021

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	6
2.	Kenschets	6
3.	De waarden van het terrein	10
3.1.	Natuurwaarden	11
3.1.1.	Abiotische waarden	11
3.1.2.	Biotische waarden	17
3.2.	Cultuurhistorische waarden	22
3.2.1.	Ensemblewaarden	23
3.2.2.	Archeologische waarden	24
3.2.3.	Historisch – Geografische waarden	25
3.2.4.	Bouwkundige waarden	26
3.2.5.	Landschaps- en tuinhistorische waarden	28
3.2.6.	Interieur en collectie	29
3.2.7.	Immaterieel erfgoed	30
3.2.8.	Bijzondere bomen	30
3.3.	Visueel-landschappelijke waarden	33
3.4.	Recreatieve waarden	34
3.5.	Bosbouwkundige en landbouwkundige waarden	34
3.6.	Samenvatting	35
4.	Beheer tot nu toe	37
4.1.	Doelstelling vorige beheervisie	37
4.2.	Beschrijving en evaluatie tot nu toe gevoerde beheer	37
5.	Contracten en verplichtingen	39
6.	Visie	42
6.1.	Afweging	43
6.2.	Doelstelling	47
7.	Beheer	48
7.1.	Beheer op hoofdlijnen	48
7.2.	Onderzoek, projecten en externe ontwikkeling	49
7.3.	Monitoring en evaluatie	50
8.	Literatuur	52

1 Inleiding

De voorliggende beheervisie beschrijft de visie van Geldersch Landschap & Kasteelen (hierna GLK) voor het terreincluster Velde/Voorst. Dit cluster bestaat uit de landgoederen 't Velde, De Voorst en De Ehze. De beheervisie geeft weer welk beheer GLK in de komende jaren zal voeren om de gestelde doelen te realiseren. Deze beheervisie is een vernieuwing van de beheervisie Voorst uit 1992 en de beheervisie 't Velde/De Ehze uit 2000.

Om te komen tot deze visie en bijbehorende doelen heeft GLK de verschillende waarden in de terreinen zorgvuldig afgewogen. Tevens is rekening gehouden met de statutaire doelstellingen, de strategische doelen uit de Meerjarenvizie 2016-2025¹ en vigerende thematische beleidsnota's.

De beheervisie heeft in principe een onbeperkte looptijd. In de kwaliteitscyclus van GLK wordt het beheer op een aantal momenten geëvalueerd. Daarbij wordt gekeken of er in- of externe omstandigheden zijn die aanleiding zijn voor aanpassing van het beheer of, uiteindelijk, de doelstellingen zoals beschreven in deze visie. De beheervisie vormt de basis voor de meerjarige beheermaatregelenplanning, waarin concrete maatregelen staan opgenomen voor de komende jaren. Tevens vormt deze visie de basis voor externe belangenbehartiging voor deze terreinen.

Leeswijzer

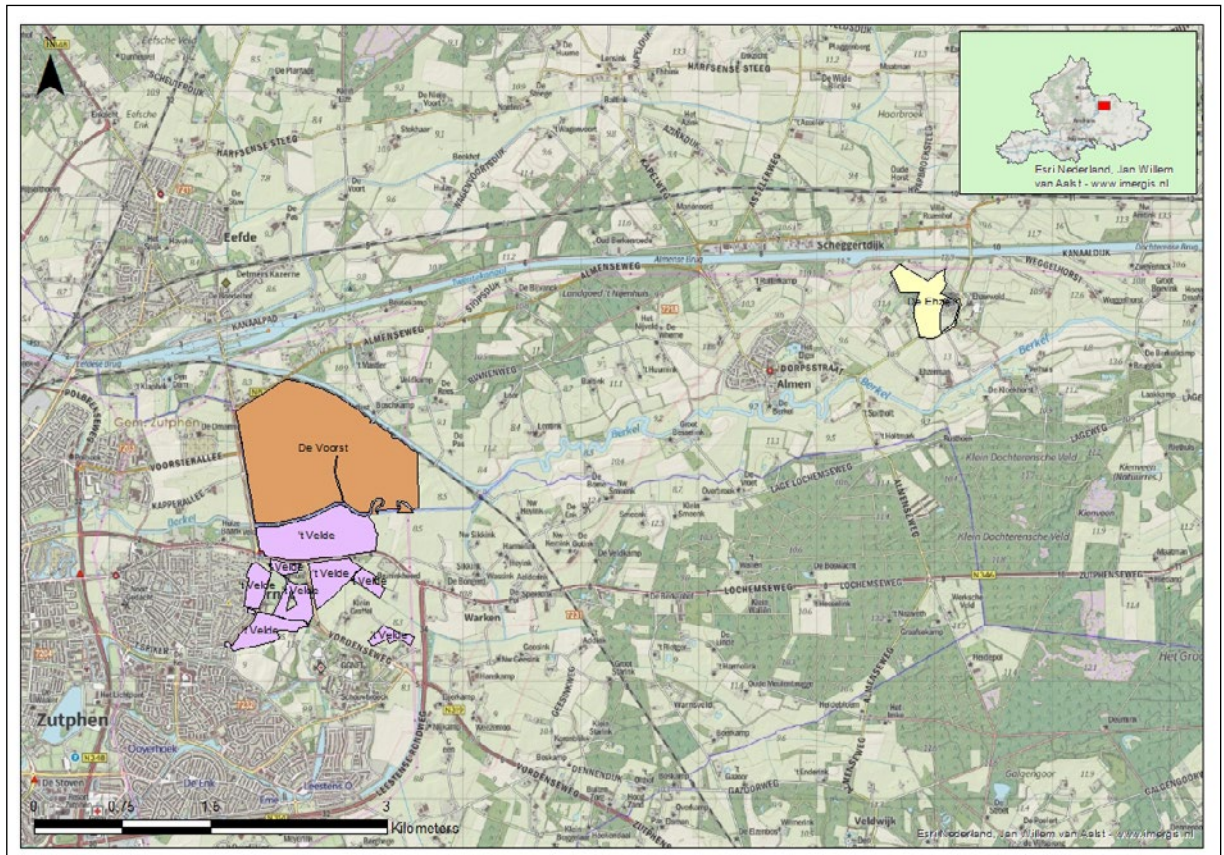
In hoofdstuk 3 worden de belangrijkste waarden van de terreinen beschreven. In hoofdstuk 4 wordt het tot nu toe gevoerde beheer beschreven en geëvalueerd. Aan de hand van deze gegevens en de randvoorwaarden uit hoofdstuk 5 worden in hoofdstuk 6 de doelstellingen en de visie voor de komende jaren beschreven. Het beheer in grote lijnen en de projecten die ervoor nodig zijn om de visie te realiseren worden beschreven in hoofdstuk 7.

1 (Geldersch Landschap & Kasteelen, 2016)

2 Kenschets

't Velde en De Voorst

De landgoederen 't Velde (76 ha) en De Voorst (131 ha) grenzen in het westen aan de woonkernen van Warnsveld en Zutphen. De Voorst ligt in de gemeente Lochem en 't Velde in de gemeente Zutphen, waar de rivier de Berkel de grens tussen vormt (Figuur 1). De beide landgoederen maakten in de middeleeuwen deel uit van een ring van havezaten rondom Zutphen. Dit is later verdicht tot een gordel van historische buitenplaatsen (Den Dam, 't Klaphek, Huize Baank). Op ruim een kilometer ten oosten van 't Velde liggen grotere bospercelen van landgoed 't Waliën.

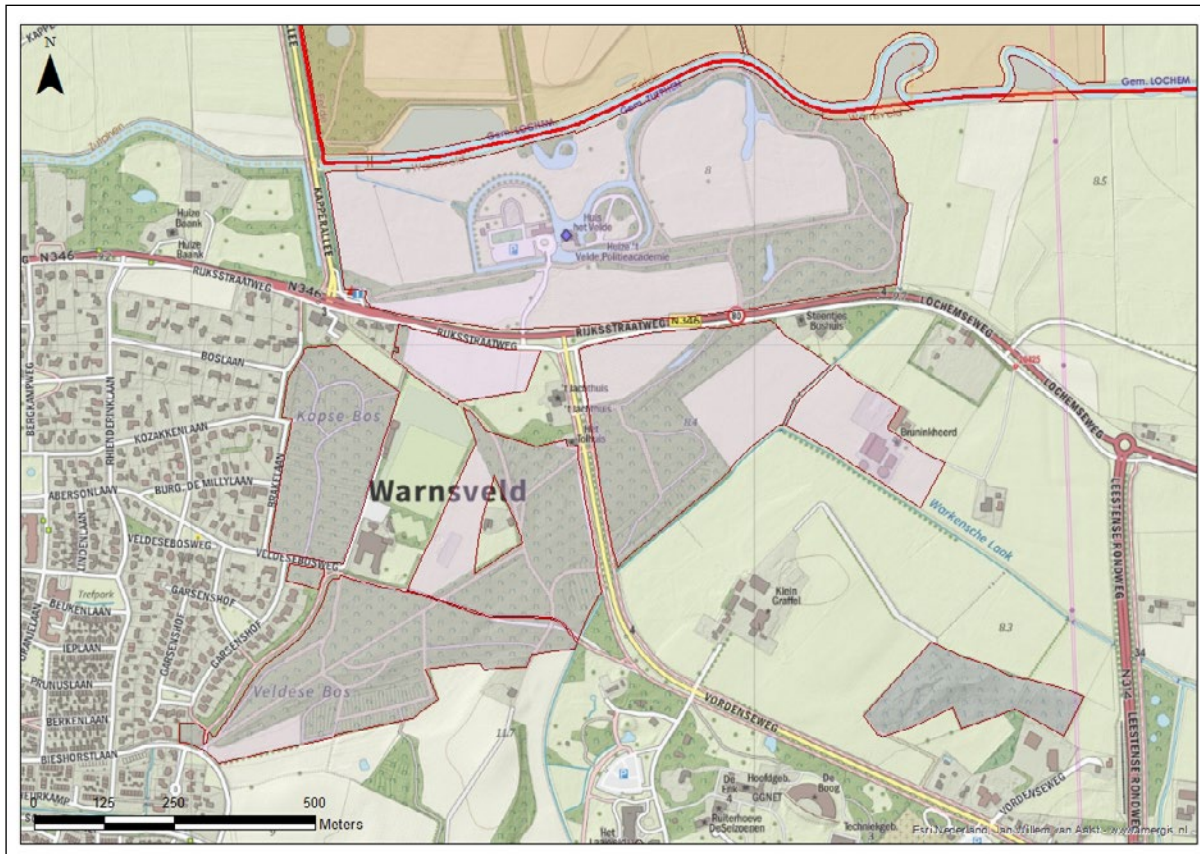

Figuur 1 De ligging van de landgoederen De Voorst (oranje) en 't Velde (paars) in het westen. De Ehze ligt een aantal kilometer naar het oosten (geel).

't Velde en De Voorst zijn historisch en landschappelijk nauw met elkaar verweven. De twee landgoederen zijn van elkaar gescheiden door de rivier de Berkel en omgeven door particuliere landbouwgronden en de bebouwde kom.

't Velde bestaat uit een landhuis met bijgebouwen en een tuin op twee eilanden, met daar omheen een parkbos met laanstructuren. Ten westen van het huis is op het eiland een herdenkingstuin aangelegd door de Politieacademie (Tuin van Bezinning). Aan de overzijde van de Rijksstraatweg (N346) liggen verschillende bospercelen (parkbos) en agrarische percelen (Figuur 2).

't Velde wordt in 1326 voor het eerst in schriftelijke bronnen genoemd. De resten van het middeleeuwse huis (een spieker) zijn in de kelders van het huidige huis aangetroffen. Eind zeventiende eeuw werd een groot deel van het landgoed opgenomen in het classicistische ontwerp van De Voorst. Rond 1800 werd het park 't Velde verlandscappelijkt en in 1824 heeft architect H. van Lunteren dit ontwerp verfijnd.

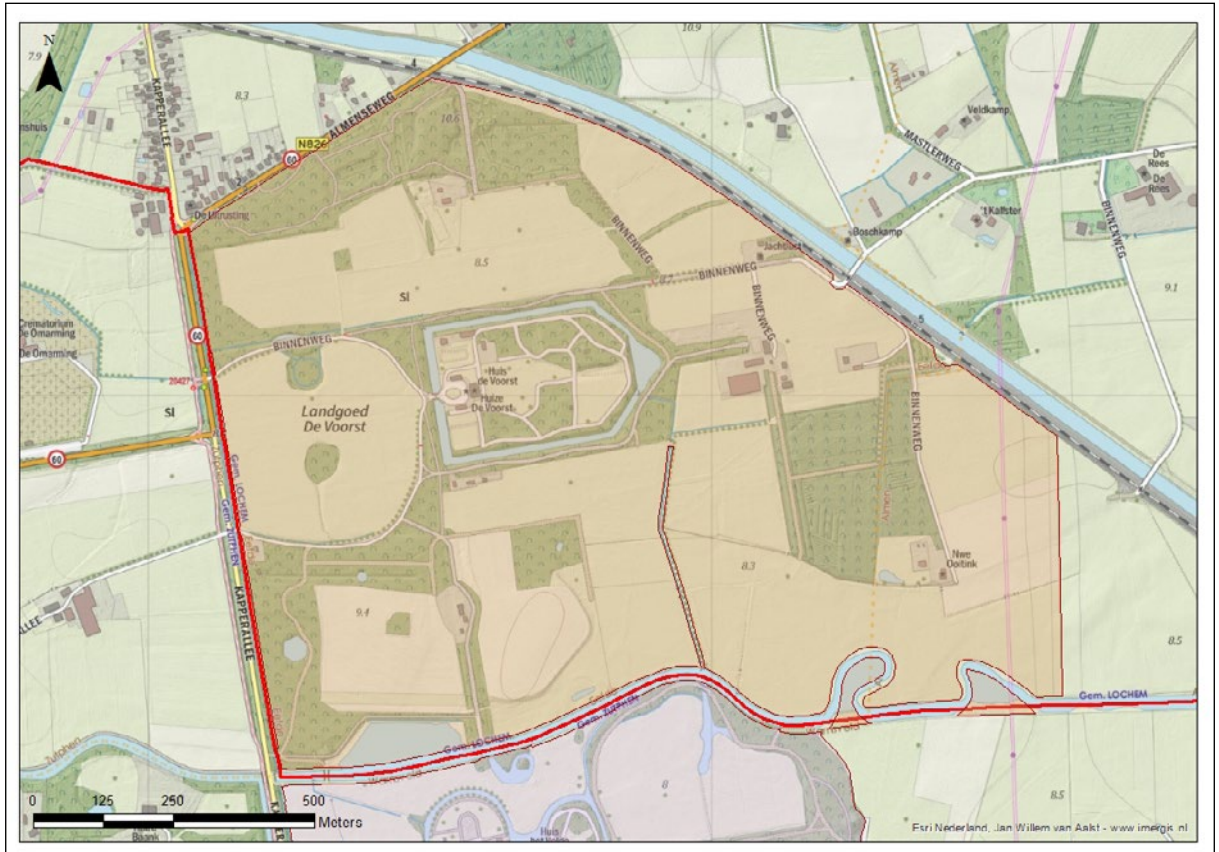
Figuur 2 De begrenzing van de bezittingen van GLK op landgoed 't Velde. Ten noorden van de Berkel ligt landgoed De Voorst.

De Voorst kent een ontwerp dat typerend is voor oude landgoederen met het statige huis, de slotgracht en de tuin. Verder van het huis verwijderd liggen de lanenstructuur, bospercelen en agrarische gronden (Figuur 3). De Voorst is tegenwoordig in het noorden en het oosten begrensd door het Afleidingskanaal (dat de Berkel met het Twentekanaal verbindt) en in het zuiden door de rivier de Berkel. Verder naar het oosten toe bevindt zich een gebied met agrarische percelen, houtwallen en bosareaal, dat vroeger ook deel uitmaakte van het landgoed. De ruimtelijke samenhang met dit landschap is verminderd, doordat in 1870 de spoorlijn tussen Zutphen en Winterswijk werd aangelegd. In de jaren 1950 kwam hier het Afleidingskanaal bij.

De oudste schriftelijke vermelding van 't Goet ter Voirst dateert uit 1378. Het huidige huis en landgoed De Voorst zijn vanaf 1695 tegelijk tot stand gekomen, naar ontwerp van Jacob Roman en Daniël Marot, die ook Het Loo ontwierpen. De tuinen van De Voorst konden wedijveren met die van Het Loo. De opdrachtgever, Arnold Joost van Keppel (1670-1718), was een goede vriend van stadhouder-koning Willem III, die de bouw van het huis voor een groot deel financierde en mede door Engelse werklieden liet bouwen². Het classicistische ontwerp van het park had een rechtlijnig stramien, waarin naast het nieuwe huis De Voorst ook de Oude Voorst (nu verdwenen) en huis 't Velde waren opgenomen. Van Keppel richtte 't Velde in voor bewoning door zijn moeder, Reiniera Anna Geertruida van Keppel-van Lintelo.

De detaillering van de classicistische tuinen is verdwenen, maar de hoofdstructuur is nog intact. Er heeft in de negentiende eeuw maar een beperkte verlandschappelijking van het park plaatsgevonden.

2 (Aa, A.j. van der, 1848)

Figuur 3 De begrenzing van het deel van landgoed De Voorst dat in bezit is van GLK. De rode lijn die over de Berkel en de Kapperallee loopt, duidt de grens aan tussen de gemeenten Lochem (no) en Zutphen (zw). Ten zuiden van de Berkel ligt landgoed 't Velde.

Aan de westzijde van landgoed De Voorst ligt de Voorsterallee: de historische laan die de belangrijkste toegangsweg vormt tot het landgoed. Deze laan is in bezit van, en wordt onderhouden door, de gemeente Zutphen.

De Ehze

Landgoed De Ehze (16 ha) ligt ruim vier kilometer ten oosten van De Voorst, bij Almen, in de gemeente Lochem. Het landgoed is omgeven door particuliere landbouwgronden. Andere landgoederen in de omgeving zijn 't Waliën en de Velhorst.

De Ehze is rond 1300 ontstaan als havezate en was in de eeuwen daarna onder verschillende eigenaren een invloedrijk huis in de omgeving³. Rond het huis, dat op een eiland staat, werd in 1835 een park aangelegd naar ontwerp van J.D. Zocher jr. De rechtlijnige slotgracht kreeg daarbij een meer slingerende loop. Het huidige huis dateert uit 1918. Het landgoed bestaat voor het grootste deel uit oud parkbos.

Bij het beheer van de Ehze hoort ook het onderhoud aan het graf van de laatste particuliere eigenaresse, mw. T.T. van Ewijck van de Bilt-Vellinga, die de Ehze in 1986 aan GLK schonk. Verder is een deel van de weg over het landgoed (de Hogenkampsweg) eigendom van GLK.

3 (Stichting in Arcadië, 2020)

Figuur 4 De begrenzing van het deel van landgoed De Ehze dat in bezit is van GLK.

Verwerving door GLK

Het Veldese Bos werd in 1953 geschonken, het huis en park van 't Velde zijn in 1959 verworven. Huis De Voorst werd in 1957 verworven door GLK, het landgoed volgde in 1988. Het Baankreisbos, het noordwestelijke deel van De Ehze, is in 1968 gelegateerd en het huis De Ehze met het park werd in 1986 geschonken.

3 De waarden van het terrein

Voor het waarderen van dat wat zich in het terrein bevindt, maakt GLK gebruik van de kerncollectiebenadering. Deze benadering start met een inventarisatie van wat er bekend is over de kwaliteiten ten aanzien van natuur, cultuurhistorie en landschap in het terrein. Waar nodig worden bestaande gegevens aangevuld met nieuwe inventarisaties. Vervolgens wordt hier een waardering aan gekoppeld op basis van criteria die vanuit wetgeving en vanuit de verschillende vakgebieden algemeen geaccepteerd zijn. Zo wordt bijvoorbeeld aangeduid of iets nationaal of internationaal een status heeft of bescherming geniet. Daarnaast is extra waarde toegekend aan elementen die een belangrijke rol spelen in de lokale beleving en geschiedenis. Waar geen algemeen geaccepteerde waardering beschikbaar is, wordt gebruik gemaakt van het professionele oordeel van eigen en externe deskundigen.

De kerncollectie natuur, cultuurhistorie en landschap die op deze wijze beschreven is, vormt de leidraad voor het daadwerkelijke beheer. Het kan voorkomen dat er voor onderdelen van de kerncollectie (nog) geen, of slechts beperkt, informatie beschikbaar is. In de overwegingen die leiden tot de keuze voor een doelstelling voor een terrein wordt hier zo goed mogelijk rekening mee gehouden.

3.1 Natuurwaarden

3.1.1 Abiotische waarden

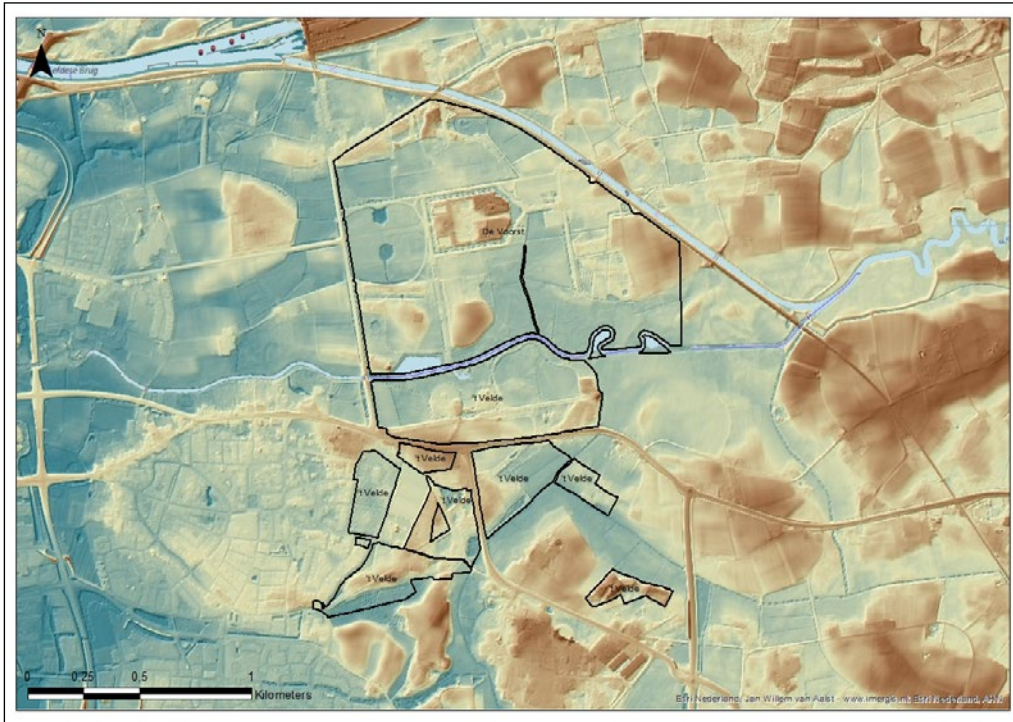
Geomorfologie

Er liggen geen GEA-objecten in de terreinen. De landgoederen liggen in het stroomdal van de rivier de Berkel, die vanaf de stuwwal in het oosten naar de IJssel in het westen stroomt (Figuur 5).

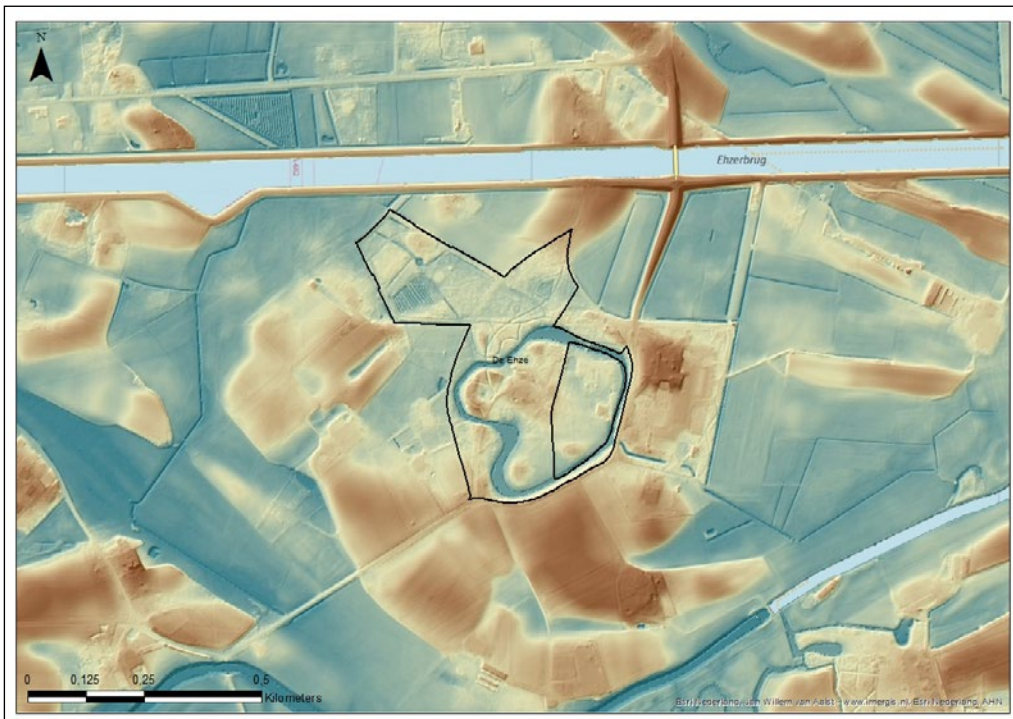

Figuur 5 Regionaal hoogtebeeld. De Berkel stroomt ten zuiden van De Ehze en vervolgt meanderend zijn weg. Ten westen van het Afleidingskanaal vormt de rivier de grens tussen De Voorst en 't Velde.

Het natuurlijke reliëf dat op 't Velde en De Voorst aanwezig is, bestaat uit dekzandkoppen, rivierduinen en stroomgeulen (Figuur 6). Landgoed De Ehze ligt op een dekzandrug (Figuur 7). Figuur 5 Regionaal hoogtebeeld. De Berkel stroomt ten zuiden van De Ehze en vervolgt meanderend zijn weg. Ten westen van het Afleidingskanaal vormt de rivier de grens tussen De Voorst en 't Velde.

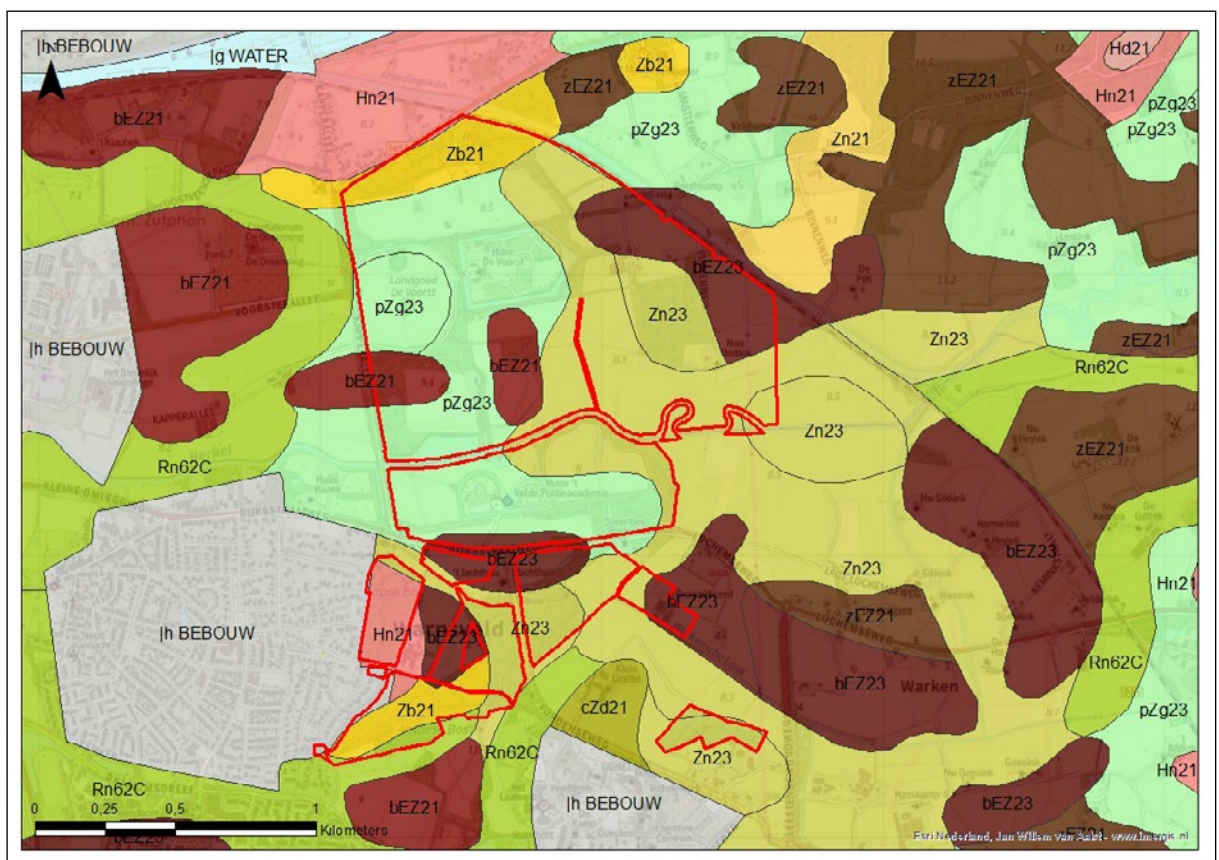
Figuur 6 De hoogtekaart van 't Velde en De Voorst.

Figuur 7 De hoogtekaart van De Ehze.

Bodem & hydrologie

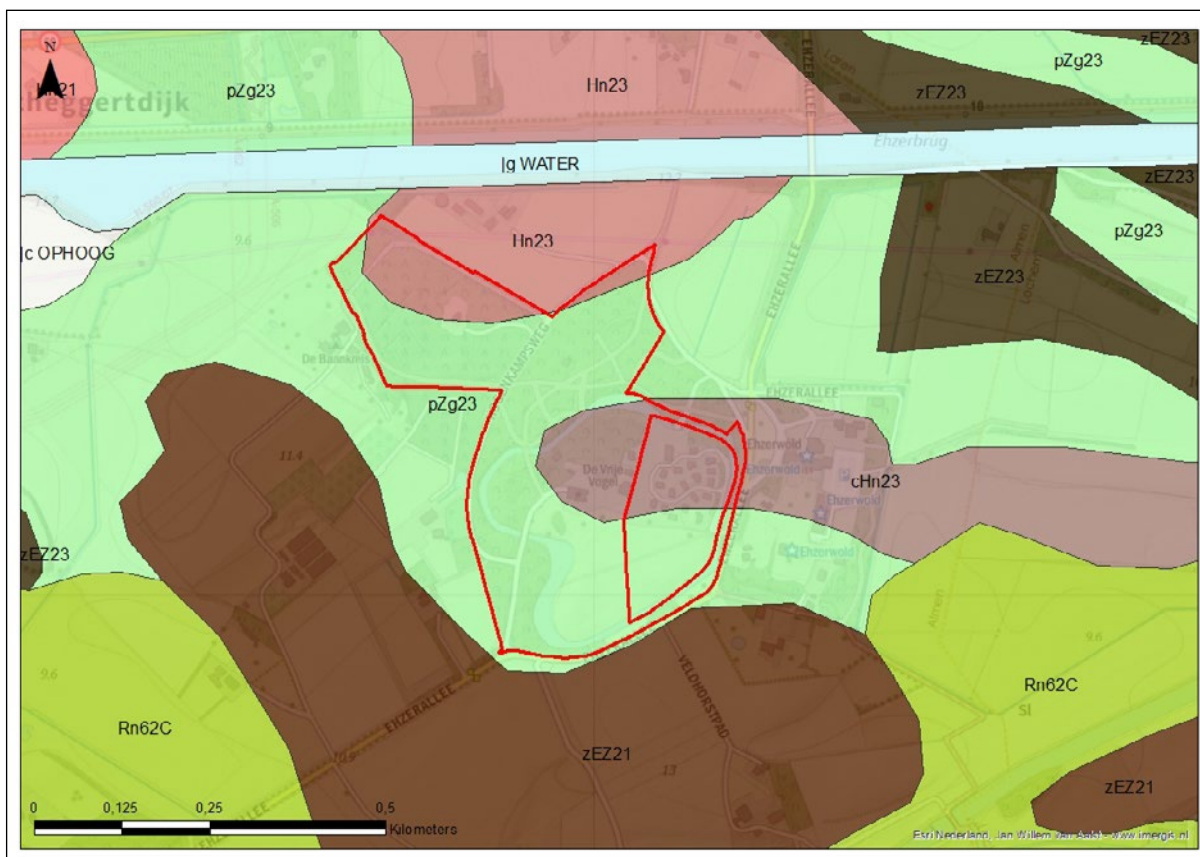
In een dekzandlandschap liggen de akkers van oudsher op de hogere ruggen en de oude bewoningsplaatsen (Velde, Ehze, Oude Voorst) iets lager op de flanken. De bodems op landgoederen 't Velde en De Voorst zijn typisch voor intensief (agrarisch) gebruikte beekdalen: bruine enkeerdgronden, beekerdgronden en (polder-, vorst- en vlak-)vaaggronden wisselen elkaar af. De enkeerdgronden liggen op de hogere delen, waar de waterhuishouding van oudsher beter geschikt was om voedsel te verbouwen. Het natuurlijke reliëf is door de eeuwen heen nog versterkt, doordat op-hoging van de akkers plaatsvond met plaggen uit het beekdal (vermengd met mest en plantaardig materiaal). Hierdoor is een kampenlandschap ontstaan, dat kenmerkend en daarom belangrijk is voor de regio (De Graafschap). In Figuur 6 en Figuur 8 is zichtbaar dat deze akkergronden op De Voorst in het oosten en zuiden van het landgoed liggen (ten noorden van de Berkel). Deze percelen zijn tegenwoordig nog altijd in agrarisch gebruik.

Figuur 8 De bodemkaart van 't Velde en De Voorst. (bEZ21, bEZ23, zEZ21 = enkeerdgronden; Zn23, Zb21 = zandige vaaggronden; Hn21 = veldpodzolgrond; pZg23 = beekerdgrond.)

Op De Ehze zijn delen in het verleden ook als akker gebruikt, waardoor er laarpodzolen zijn ontstaan (Figuur 9). De veldpodzolen en beekerdgronden in het gebied wijzen op het ontstaan van het landschap onder (regelmatig) natte omstandigheden, zoals overstromingen en hoge grondwaterstanden.

De waterstand in de Berkel heeft tegenwoordig een beheersbaar peil en wordt door het waterschap Rijn en IJssel gestuurd ter hoogte van de landgoederen De Voorst en 't Velde. Hierdoor blijft het waterniveau in de grachten van deze landgoederen op peil.

Figuur 9 De bodemkaart van De Ehze. (Hn23 = veldpodzolgrond; cHn23 = laarpodzolgrond, pZg23 = beekerdgrond, zEZ21 = enkeerdgronden, Rn62C = poldervaaggrond.)

Het waterschap heeft in 2014 voor het laatst een rapport⁴ gepubliceerd over de ecologische kwaliteit van de Berkel. Deze voldeed op twee van de drie punten aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water (KRW): visstand en macrofauna. Op het aspect waterflora scoorde de Berkel in 2014 'matig', maar in de tussenliggende periode zijn de nodige verbeteringen doorgevoerd. In 2015 is het project 'Beleef de Berkel' van waterschap Rijn en IJssel afgerond. Daarbij heeft onder andere hermeandering van delen van de Berkel plaatsgevonden op De Voorst, daarnaast zijn in de Berkel voorzieningen aangebracht ter verhoging van de dynamiek (verondiepen en versmallen en het creëren van luwte met boomstammen). Naar verwachting komen deze ingrepen de waterkwaliteit en de biodiversiteit ten goede. Een punt van aandacht: "aan de grens is de fosfaatconcentratie nog boven de norm. De vracht vanuit Duitsland is dus nog te hoog."⁵

Er liggen geen HEN- of SED-wateren in de terreinen. Het Twentekanaal heeft een drainerend effect in de streek. Dit is een gegeven dat op veel plekken langs het kanaal wordt ervaren. Het waterschap Rijn en IJssel heeft dit op diverse locaties langs het kanaal onderzocht en werkt, waar mogelijk, aan het vasthouden van water.

4 (Lenssen, Kramer Hoenderboom, & Van den Houten, 2014)

5 (Waterschap Rijn en IJssel, 2014)

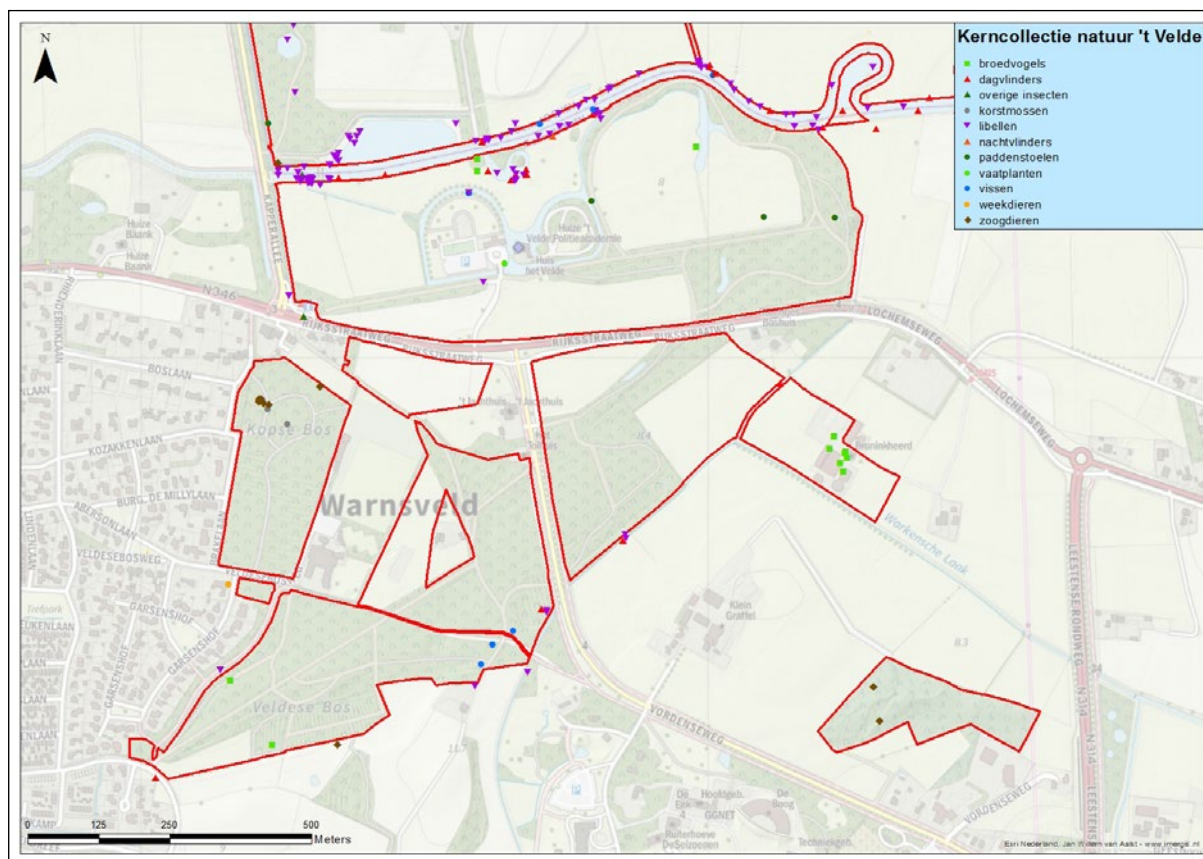
Licht, geluid en milieukwaliteit

't Velde en De Voorst liggen dicht bij de bebouwde kom van Zutphen en Warnsveld. Daardoor is er sprake van fijnstofdepositie en lichtvervuiling op deze landgoederen, met name in het westelijk deel. De relatief drukke Rijksstraatweg (N346) loopt voor huis 't Velde langs. De Voorsterallee, Kapperallee en Almenseweg lopen rond landgoed De Voorst en maken deel uit van de N826. Ten noorden van De Voorst loopt de spoorlijn tussen Zutphen en Winterswijk.

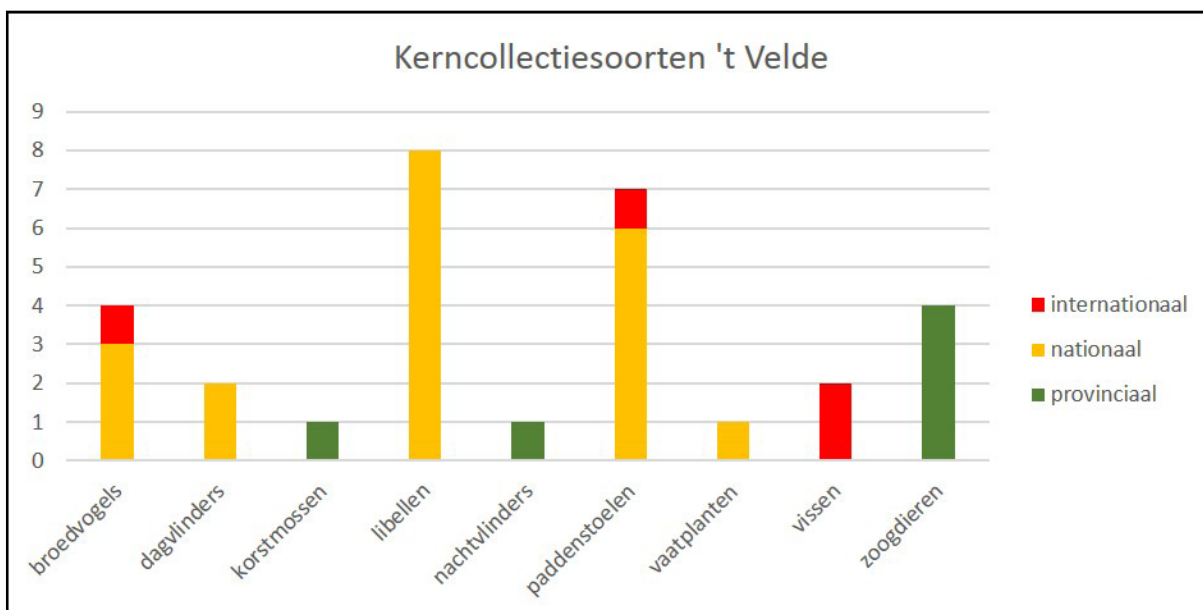
Op landgoed De Voorst worden regelmatig (trouw)feesten georganiseerd, waardoor licht- en geluidsoverlast optreedt. Het landbouwkundig gebruik op De Voorst en 't Velde is intensief. Hierdoor speelt stikstofdepositie op beide landgoederen een rol: de huidige omstandigheden zijn hierdoor ongeschikt voor voedselarme vegetatietypen, zoals schrale graslanden. Landgoed De Ehze ligt op grotere afstand van een woonkern dan de andere landgoederen, waardoor het hier over het algemeen stiller en donkerder is. De (beperkte) geluidsoverlast komt van schepen op het Twentekanaal en van de doorgaande weg tussen Almen en Laren. Hoewel er op De Ehze zelf geen landbouw wordt bedreven, is er wel sprake van stikstofdepositie door intensieve landbouw in de omgeving. Mogelijk spoelen er bestrijdingsmiddelen en nutriëntenrijk oppervlaktewater in de richting van het landgoed vanaf de hoger gelegen landbouwpercelen.

3.1.2 Biotische waarden

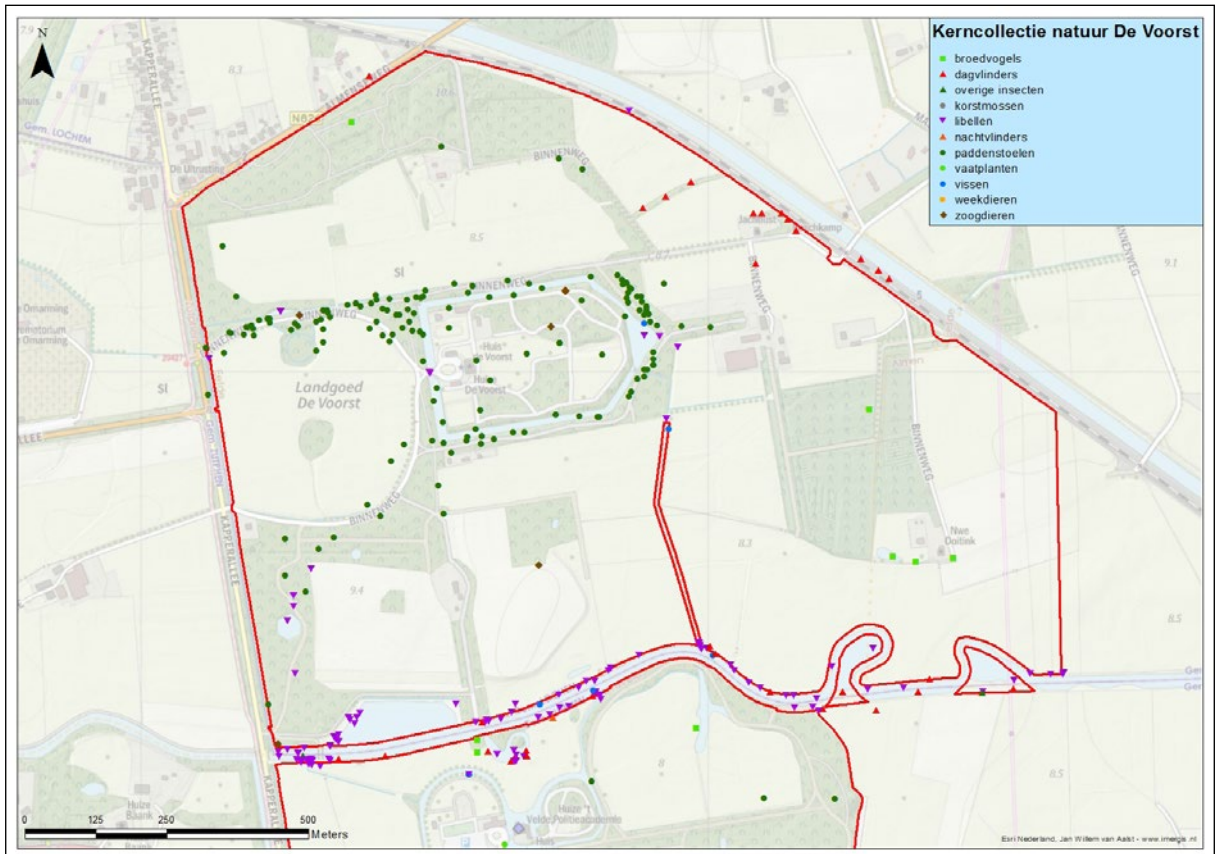
De beschreven soorten in deze paragraaf zijn waargenomen in de periode tussen 2010 en 2019. Wanneer het gaat om oudere waarnemingen van zeer bijzondere soorten, dan is dit expliciet vermeld. Op de onderstaande kaarten is de verspreiding op de landgoederen van kerncollectiesoorten uit de verschillende soortgroepen zichtbaar. De bijbehorende grafieken geven per terrein het aantal kerncollectiesoorten uit de verschillende soortgroepen weer: 't Velde (Figuur 10 & Figuur 11), De Voorst (Figuur 12 & Figuur 13) en De Ehze (Figuur 14 & Figuur 15).

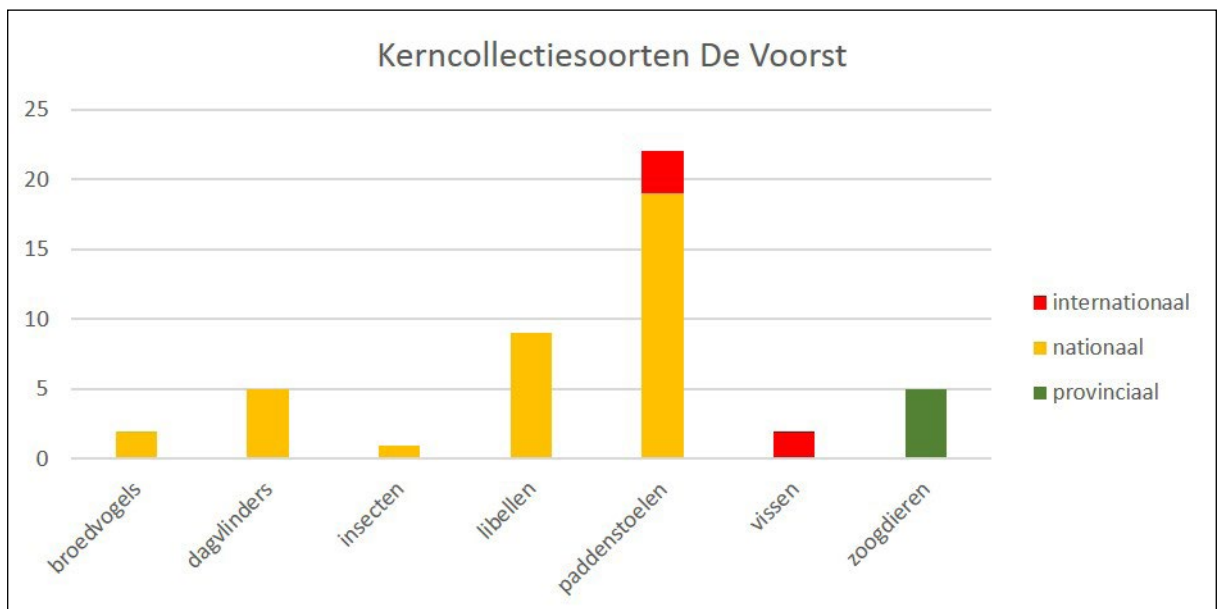
Figuur 10 Waarnemingen van flora en fauna op 't Velde per soortgroep.

Figuur 11 Aantallen kerncollectiesoorten per soortgroep op 't Velde.

Figuur 12 Waarnemingen van flora en fauna op De Voorst per soortgroep.

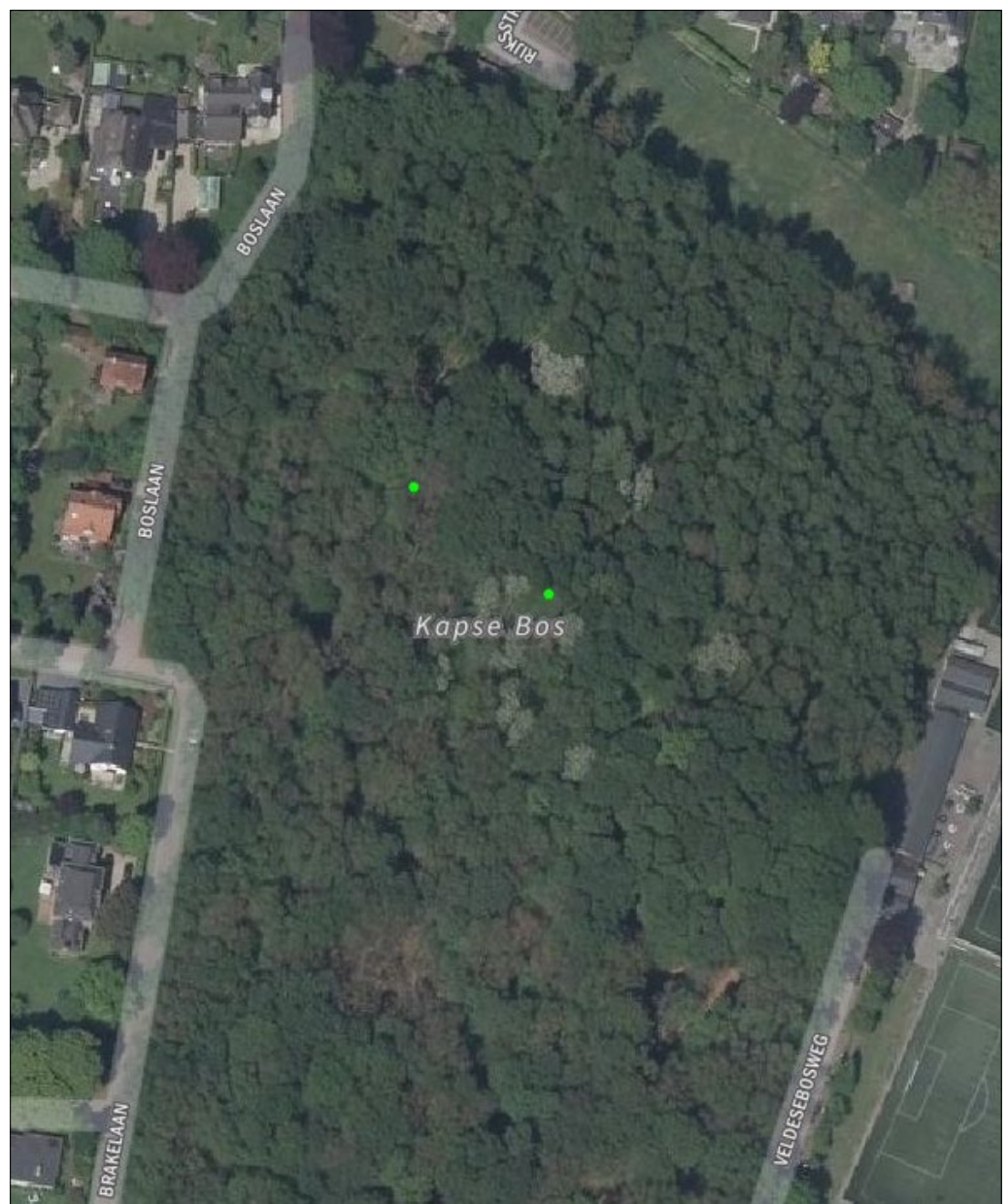
Figuur 13 Aantallen kerncollectiesoorten per soortgroep op De Voorst.

Vegetatie

Van 't Velde, De Voorst en De Ehze zijn geen recente vegetatieopnamen bekend. De laatste opnamen in de Landelijke Vegetatiedatabase dateren uit 2001 en 2002. Toen kwamen op de Voorst en 't Velde twee vegetatietypen van oude bossen uit de kerncollectie voor, namelijk Beuken-Zomereikenbos; subassociatie met Adelaarsvaren (van Nationaal belang) en Eiken-Haagbeukenbos; subassociatie met Dalkruid (Internationaal belang). Beide typen zijn naar verwachting nog steeds aanwezig.

Flora

Op 't Velde, De Voorst en De Ehze komen geen kerncollectiesoorten vaatplanten voor. Van 't Velde is op twee locaties in het Kapperbos één, op bomen groeiend korstmoss (hamsterootje) bekend.

Figuur 16 Recente vindplaatsen van hamsterootje⁶.

6 (NDF, 2020)

Paddenstoelen

Op De Voorst komen opvallend veel kerncollectiesoorten paddenstoelen voor. Sinds 2010 zijn maar liefst 22 soorten gevonden, waaronder spechtinktzwam, hanenkam en regenboogrussula: soorten die internationaal van belang zijn. Op 't Velde (zeven soorten) en De Ehze (één soort) is dat veel minder. De kans is overigens groot dat dit op De Ehze het gevolg is van een waarnemerseffect; hier is geen gerichte inventarisatie uitgevoerd.

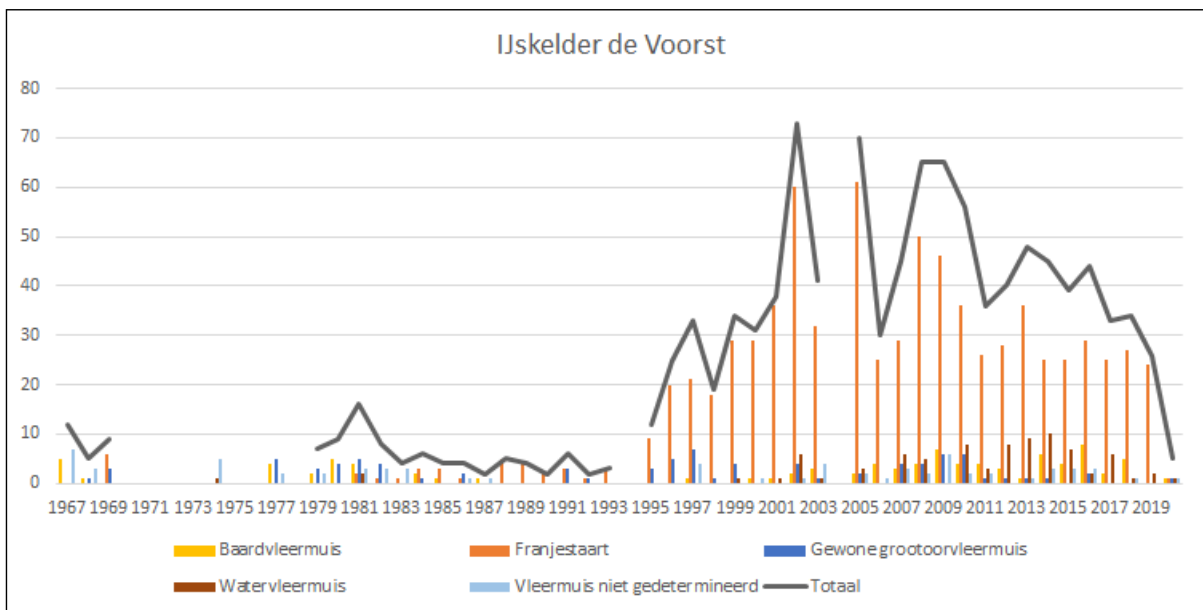
Het betreft uitsluitend soorten van bossen. Grotendeels gaat het om soorten die bij eik en (vooral) beuk voorkomen. Enkele soorten zijn gebonden aan naaldbos. Het betreft vooral paddenstoelen die op de bodem groeien.

Fauna

Vleermuizen

De ijskelder op De Voorst is al decennia lang bekend als winterverblijfplaats van vier soorten vleermuizen: baardvleermuis, franjestaart, gewone grootoorvleermuis en watervleermuis. Ook zijn waarnemingen van laatvlieger bekend.

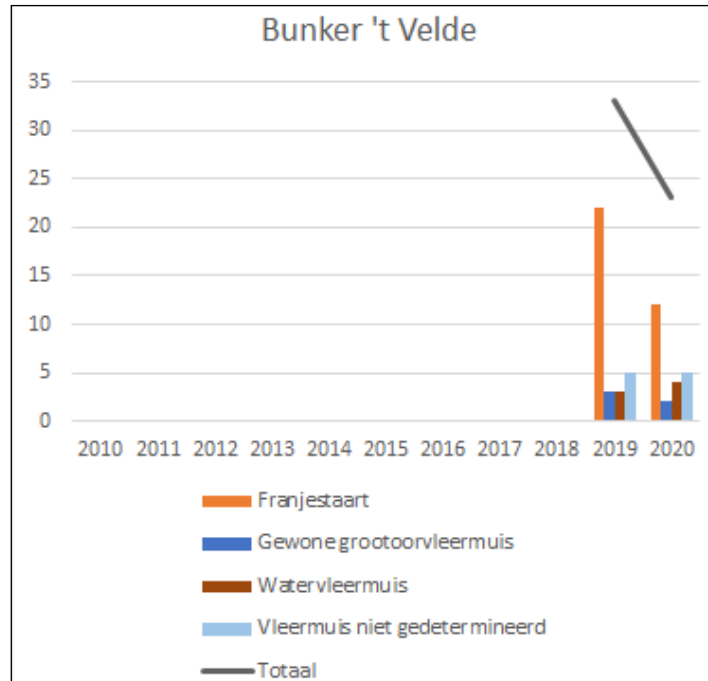
Na de restauratie van de ijskelder in 1994 namen de aantallen overwinterende exemplaren sterk toe van enkele dieren tot ruim zestig en zeventig in de periode 2002 tot 2010. Daarna zakten de aantallen naar rond de dertig (heden) (Figuur 17). De reden daarvoor is niet duidelijk, in de kelder zijn geen veranderingen opgetreden. Mogelijk heeft het met de zachte winters te maken, waardoor meer vleermuizen in bomen overwinteren (mond. med. van de teller, H. Bosch).

Figuur 17 Resultaten van de wintertellingen op De Voorst.

Sinds 2019 worden er ook op 't Velde wintertellingen uitgevoerd in de bunker in het Kapperbos. Daar overwinteren ook franjestaart, gewone grootoorvleermuis en watervleermuis.

Opvallend is het relatief hoge aantal franjestaarten op beide locaties. De beide landgoederen vormen daarmee samen een van de belangrijkste overwinteringslocaties van deze soort in de Achterhoek.

Figuur 18 Resultaten van de wintertellingen op 't Velde.

Overige zoogdieren

Op De Voorst is één en op 't Velde zijn twee bewoonde dassenburchten aanwezig. Van De Voorst is bekend dat hier ook steenmarter voorkomt.

Vogels

Op alle landgoederen komen vooral algemene soorten broedvogels van bossen en parklandschappen voor. De meest opvallende kerncollectiesoort is de ijsvogel die enkele keren heeft gebroed langs de waterpartijen in het noordelijk deel van 't Velde. Op de boerderijen in het oostelijk deel van 't Velde (De Bruninkweerd) broeden jaarlijks huis- en boerenzwaluwen.

Dag- en nachtvlinders

Op alle landgoederen komen enkele kerncollectiesoorten dagvlinders voor. Dit zijn allemaal graslandsoorten, die slechts weinig zijn waargenomen. Dit hangt vermoedelijk samen met de slechte kwaliteit van de graslanden.

Op 't Velde komt de nachtvlinder elzenuil voor, die afhankelijk is van dood loofhout.

Libellen

Op De Voorst en 't Velde komen in totaal meer dan tien kerncollectiesoorten libellen voor in de omgeving van de Berkel en de waterpartijen op de landgoederen. Deze insecten zijn afhankelijk van een gevarieerde water- en oevervegetatie en een goede waterkwaliteit.

Overige insecten

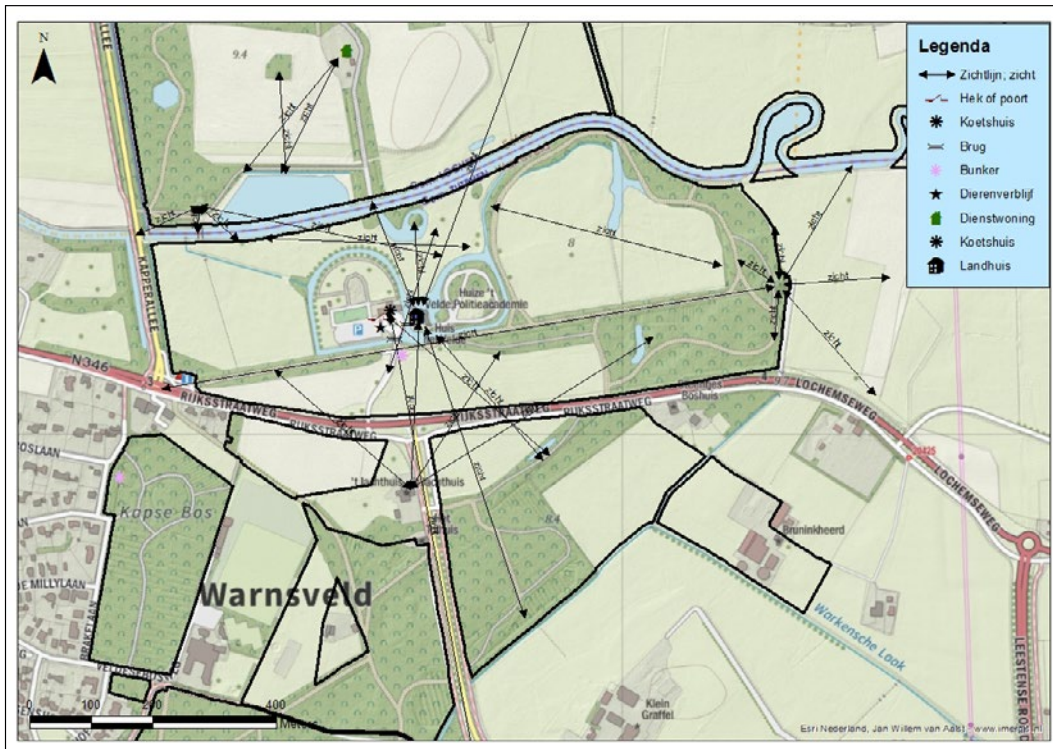
Op De Voorst is de kerncollectiesoort gewone haft of driehoekendagsvlieg waargenomen, die afhankelijk is van een goede waterkwaliteit.

Herpetofauna / vissen

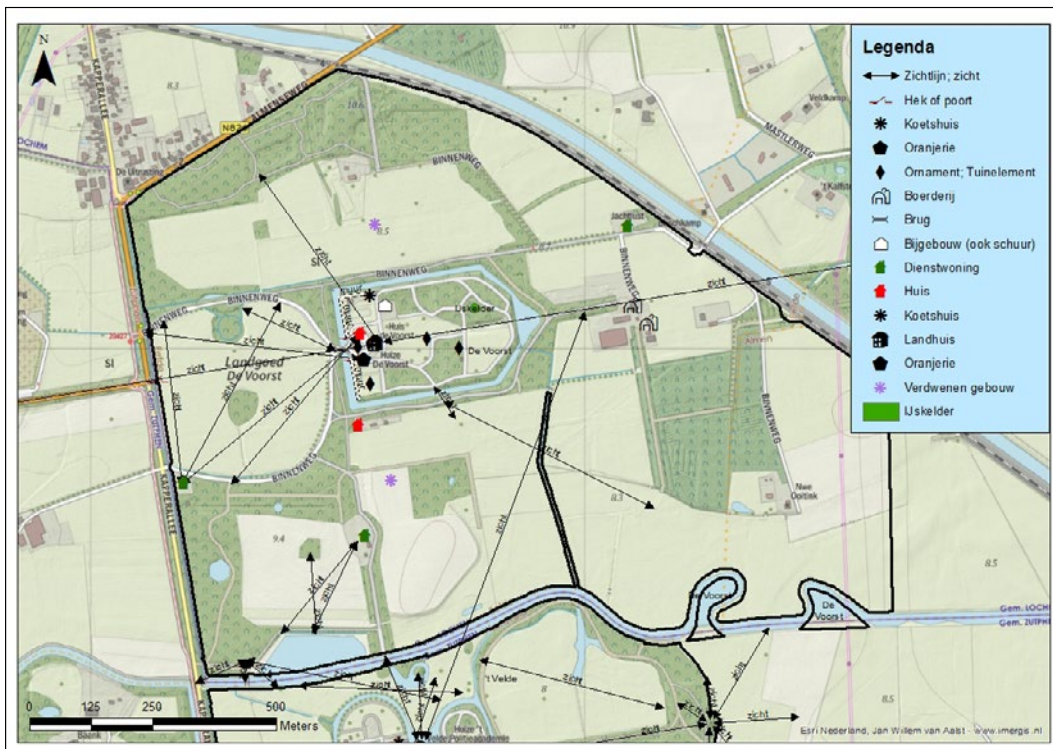
In een aantal wateren op De Voorst en 't Velde zijn kleine modderkruiper en bittervoorn waargenomen, twee internationale kerncollectiesoorten die voorkomen in ondiepe wateren met een redelijke waterkwaliteit.

3.2 Cultuurhistorische waarden

Het kaartmateriaal met daarop de cultuurhistorische waarden van 't Velde en De Voorst is opgenomen als Figuur 19 en Figuur 20. In de paragrafen die volgen, worden de verschillende elementen beschreven. Voor de leesbaarheid zijn bijzondere bomen en lanen op losse kaarten in paragraaf 3.2.8.

Figuur 19 Cultuurhistorische elementen op 't Velde.

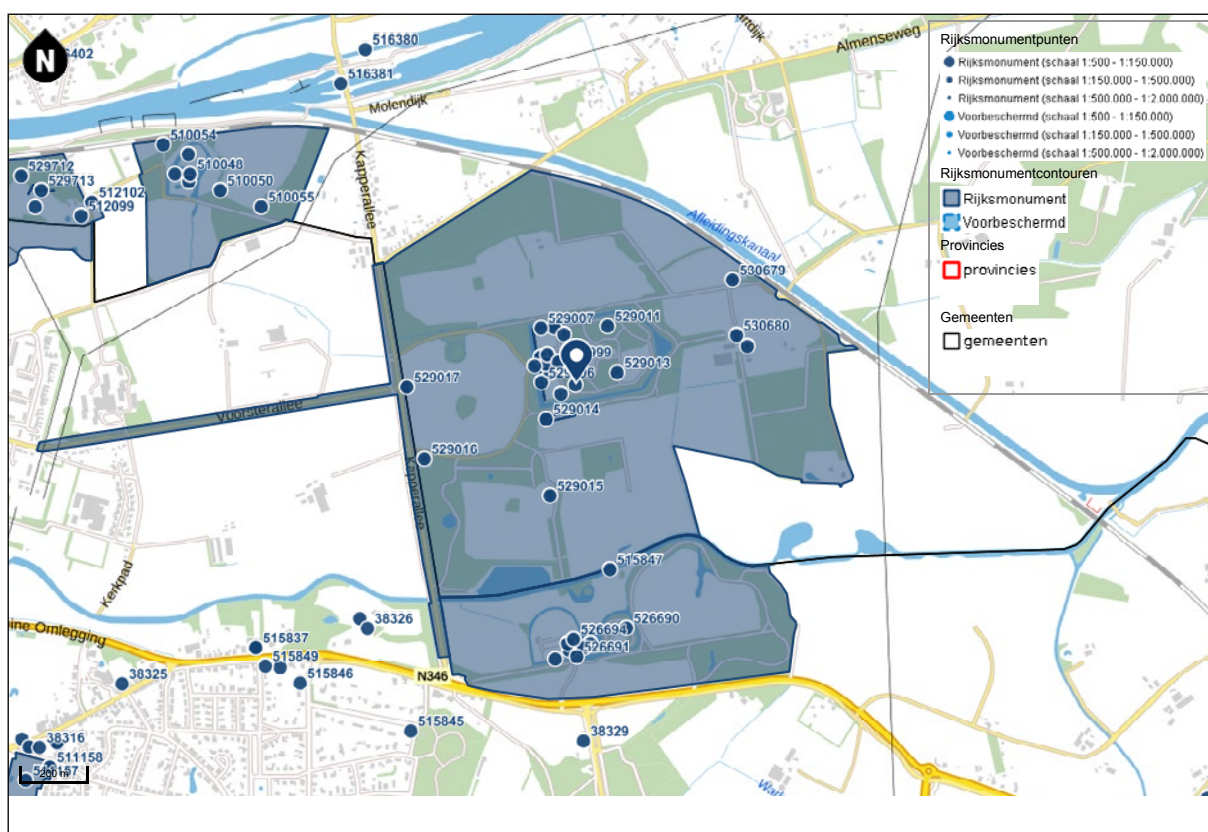

Figuur 20 Cultuurhistorische elementen op De Voorst.

3.2.1 Ensemblewaarden

De gemeente Lochem heeft De Voorst op haar Cultuurhistorische waardenkaart aangewezen als een 'integraal ensemble' met zeer hoge stedenbouwkundige waarde en zeer hoge cultuurlandschappelijke waarde⁷.

De Voorst en 't Velde vormen een landgoederensemble met sterke historische en landschappelijke samenhang. De landgoederen zijn in hetzelfde classicistische stramen ontworpen. Veel van de dienstwoningen en boerderijen die in de loop der tijd zijn gebouwd, maken nog altijd onderdeel uit van het ensemble en verkeren in goede staat van onderhoud. Met name rond De Voorst zijn nog veel panden aanwezig, waaronder de boswachterswoning, de rentmeesterswoning en verschillende boerderijen.

Figuur 21 De begrenzing van de historische buitenplaatsen De Voorst en 't Velde, inclusief de locaties van alle rijksmonumentale bouwwerken⁸. Linksboven zijn ook de buitenplaatsen 't Klaphek en Den Dam te zien.

De delen van 't Velde en De Voorst die zijn aangewezen als Beschermd Buitenplaats (Figuur 21) zijn kleiner dan het omgrenste ensemble in de waardenstelling van de gemeente.

Landgoed De Ehze wordt, met alle bijbehorende gebouwen, op de cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Lochem aangeduid als een relict historisch landgoed. Het geheel heeft een zeer hoge stedenbouwkundige waarde en een hoge waarde voor het cultuurlandschap.

⁷ (Keunen, Frank, Alfien, & Van der Veen, 2018)

⁸ (Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, 2020)

3.2.2 Archeologische waarden

't Velde

De archeologische verwachting is hoog op de dekzandruggen, ter plaatse van het voorterrein van 't Velde, in het Kapperbos en rond Klein Graffel⁹ (zie Figuur 22 voor duiding van de genoemde locaties). Op andere plekken is de verwachtingswaarde middel tot laag. Het kasteelterrein en het voorterrein zijn Terrein van Hoge Archeologische Waarde.

De Voorst

De archeologische verwachtingen zijn hoog op de dekzandruggen, gemiddeld ter plaatse van Huis de Voorst en het voorterrein en laag in de rest van De Voorst¹⁰. Op De Voorst zijn de volgende archeologische sporen aangetroffen uit diverse periodes (zie ook Figuur 23 voor duiding van de genoemde locaties):

- Het belangrijkste spoor vormen de resten van de Oude Voorst die nog in de ondergrond aanwezig zijn, even ten zuiden van de huidige Voorst¹¹.
- De sloot langs de voormalige oprijlaan naar de Oude Voorst is nog aanwezig, maar deze is rond 1908 beplant met bos.
- Langs de Berkel heeft een watermolen gestaan, die rond 1700 water naar de tuinen pompte. Mogelijk bevinden zich tussen deze voormalige watermolen en de vijvers nog waterbuizen in de grond.
- Rond 't Kunsteler kunnen de resten in de grond liggen van tenminste twee bekende voorgangers.
- In het noorden van het terrein en nabij de zichtas hebben langs het spoor wachtposten gestaan. Dit waren huisjes waar de baanwachter woonde die de spoorbomen opende en sloot als er een trein langs kwam (gebouwd in 1880).
- Op de hoogtekarten zijn op veel plekken de sporen te zien van verdwenen lanen van het geometrische lanenstelsel van De Voorst. Deze sporen zijn erg waardevol, maar kwetsbaar voor grondbewerking.

De Ehze

De archeologische verwachtingswaarde op De Ehze is hoog¹². Er is rond 1300 een havezate gebouwd, waarvan voor zover bekend geen restanten overgebleven zijn. Langs de vijver heeft een theekoepel gestaan, die rond 1835 gebouwd was.

3.2.3 Historisch – Geografische waarden

Voor gedetailleerde historisch-geografische informatie over 't Velde wordt verwezen naar de Concept Cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Zutphen¹³. Voor De Ehze en De Voorst kan de Cultuurhistorische waardenkaart van Lochem¹⁴ worden geraadpleegd.

't Velde is in de CHW-kaart benoemd als een 'Oude Buitenplaats in het Kampenland-schap'. Het Veldese Bos is een 'Oud Bos met Landgoedkenmerken'. In het Veldese Bos liggen plaatselijk rabatten. Voor huis 't Velde langs liep in de zeventiende eeuw een Hesenweg tussen Amsterdam en Frankfurt. In 1827 werd de Rijksstraatweg, een (verharde) verbinding tussen Zutphen en de Duitse Grens, aangelegd.

De Voorst wordt grotendeels omschreven als een 'Oude buitenplaats in het kampenland-schap'. Andere delen zijn 'beekdalen in kampenland-schap' of 'bosrijke kampontginnin-gen'. De Ehze maakt onderdeel uit van een 'Oud Landgoed in het Kampenland-schap'. In het bos liggen op enkele plekken rabatten.

't Velde en De Voorst liggen in het inundatiegebied van de IJssellinie (Koude oorlog).

9 (Erfgoed Centrum Zutphen, 2018)

11 (RAAP, 2002)

13 (Keunen, 2019)

10 (Vestigia, 2012)

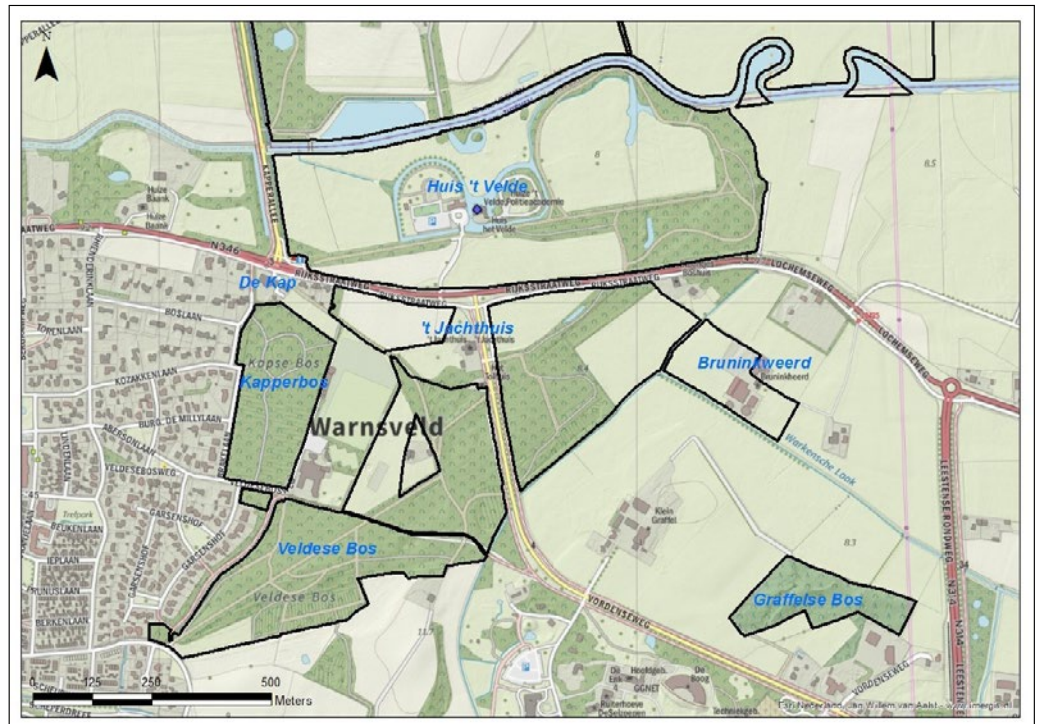
12 (Vestigia)

14 (Keunen, Frank, Alflen, & Van der Veen, 2018)

Toponiemen

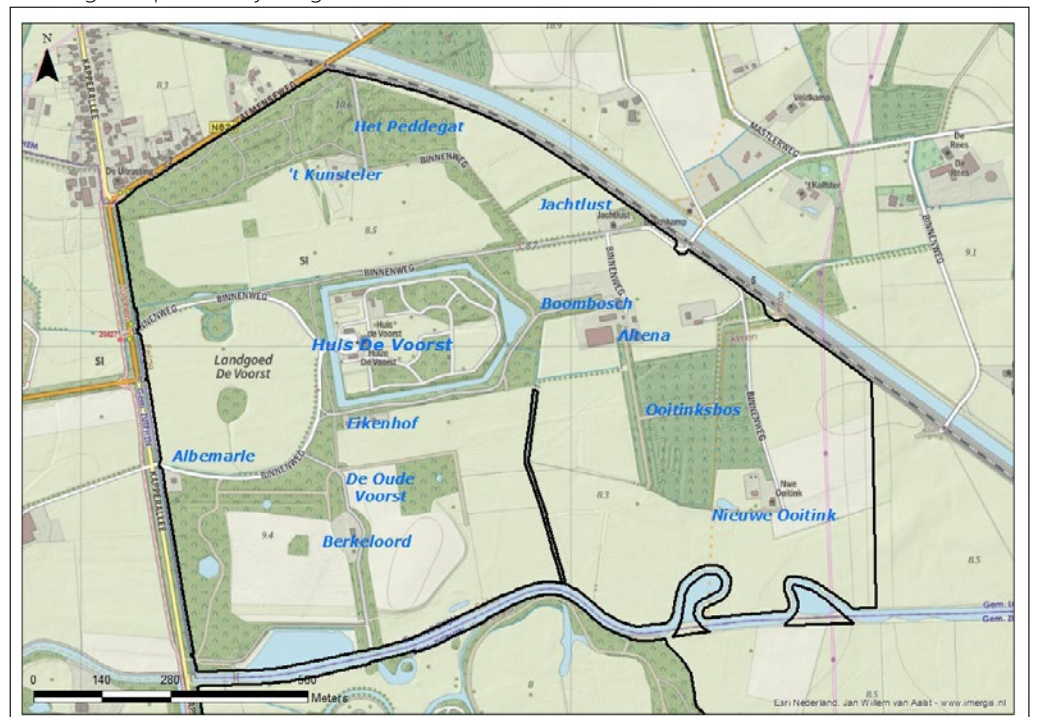
Er zijn verschillende streekgebonden benamingen in het gebied aanwezig.

Op 't Velde (ook: Het Velden) zijn de benamingen van de bospercelen noemenswaardig (Figuur 22). Deze zijn op hun beurt weer vernoemd naar gebouwen in de nabijheid ('t Graffel, 't Velde, herberg/hotel De Kap).

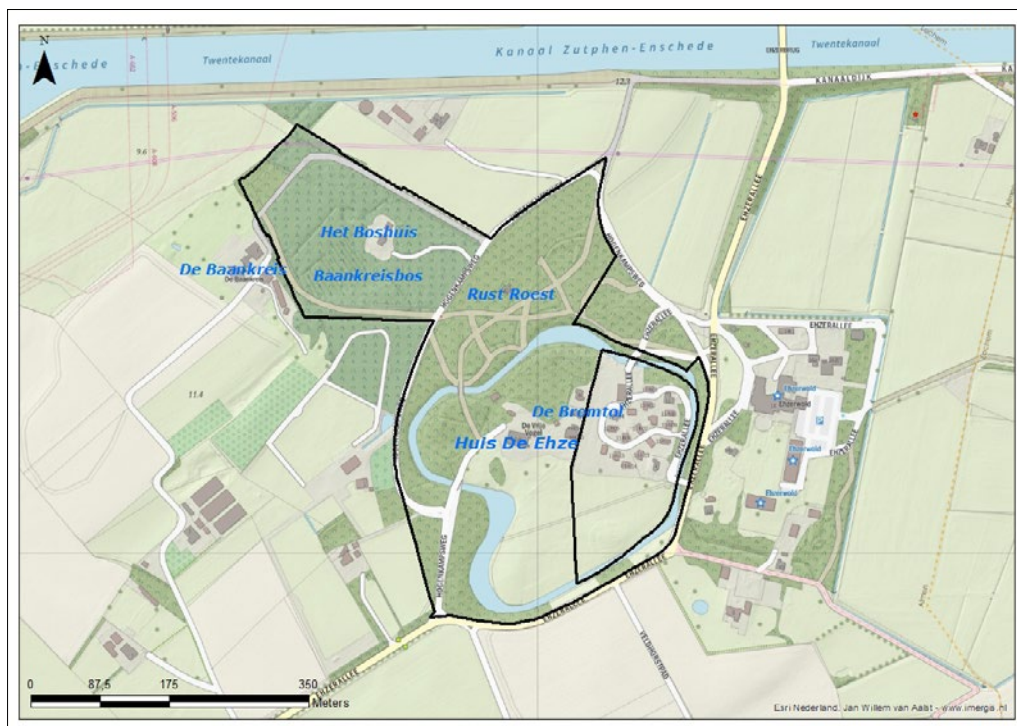
Figuur 22 Toponiemen op 't Velde.

Op landgoed De Voorst (Vorste of Voirst) zijn vooral de namen van boerderijen en woningen opmerkelijk (Figuur 23).

Figuur 23 Toponiemen op De Voorst.

Op De Ehze (Eesse) is het Baankreisbos een opvallend toponiem. De naam is afgeleid van de nabijgelegen boerderij Baankreis, een oude havezate die onder de Ehze viel en al in 1494 wordt genoemd. Vermoedelijk heeft de naam een Duitse oorsprong. Verder zijn er de huizen De Bromtol (een voormalig machinegebouw), Het Boshuis en Rust Roest (een oude naaischool) te vinden (Figuur 24)

Figuur 24 Toponiemen op De Ehze.

3.2.4 Bouwkundige waarden

't Velde

Er zijn vier opstallen op 't Velde aangewezen als rijksmonumenten (Figuur 21):

- Het hoofdgebouw
- Het koetshuis
- De volièrè
- Het Jachthuis (geen eigendom van GLK).

De grote bunker die in het Kapperbos ligt is een commandobunker. Hij dateert uit de nadagen van de Tweede Wereldoorlog (eind 1944, begin '45). Zutphen was een belangrijk punt in een Duitse verdedigingslinie (Festung Zutphen, IJsselstellung), die van Zuid-Duitsland tot Delfzijl liep. Vanuit Zutphen werd de verdediging op Nederlands gebied aangestuurd. Bij het complex horen behalve de bunker in het Kapperbos, ook eenzelfde bunker op Baank en twee munitiebunkers, waarvan één op Baank en een andere bij een particulier er tegenover. Het complex heeft internationale waarde. Ook het Kochbunkertje (de Put van Morgan) voor Huis 't Velde maakt deel uit van het complex. De gemeente is voornemens om de vijf bunkers als complex op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen. Het Kochbunkertje is nu al een op zichzelf staand gemeentelijk monument.

De Voorst

De verschillende dienstwoningen en boerderijen op De Voorst zijn veelal op zichzelf staande rijksmonumenten, maar dragen ook in belangrijke mate bij aan de ensemblewaarde van de landgoederen. De volgende rijksmonumentale gebouwen zijn aanwezig (Figuur 21):

- Hoofdgebouw
- Oranjerie
- Bouwhuis
- Tuinschuur annex houtopbergplaats
- IJskelder
- Woonhuis Eikenhof met tuinmuur
- Boswachterswoning Berkeloord
- Portierswoning Albemarle
- Koetshuis
- Rentmeesterswoning Jachtlust
- Boerderij Boombosch
- Keuterboerderij Altena

De Ehze

Sinds 1300 is de Ehze meerdere malen afgebroken en weer herbouwd. De huidige villa dateert van 1919 en is ontworpen door architect A.J. Jansen. Van het huis uit 1730 resteren nog de kelders. Het oorspronkelijke koetshuis dateert uit de zeventiende of achttiende eeuw, maar is in het eerste kwart van de twintigste eeuw ingrijpend gerenoveerd. Het naastgelegen woonhuis op het eiland (de Bromtol) is een voormalig machinegebouw uit 1907. Ten noorden daarvan staat een dienstwoning uit 1983. Ten noordwesten van huis De Ehze staan een garage en een schuur.

Op het terrein buiten het huiseiland staat een houten zomerhuis, Rust Roest. Dit was oorspronkelijk een naaischooltje, dat in 1907 geopend werd. In het Baankreisbos bevindt zich verder het Boshuis, dat in 1930 is gebouwd. De duiventil op het veld voor het huis is in 1990 geplaatst, ter vervanging van een historische voorganger.

Op de cultuurhistorische waardenkaart van Lochem zijn deze panden, met uitzondering van de duiventil, aangemerkt als 'potentiële gemeentelijke monumenten'.

3.2.5 Landschaps- en tuinhistorische waarden

't Velde

Voor een volledig overzicht van de tuinhistorische waarden wordt verwezen naar de Cultuurhistorische analyse en waardenstelling van 't Velde¹⁵.

't Velde is een Beschermd Buitenplaats (rijksmonument). Drie elementen in de tuinaanleg zijn op zichzelf aangewezen als rijksmonumenten:

- Twee toegangsbruggen
- Twee hekpijlers
- Kademuur

15 (Albers & Guinée, 2019)

Het lanenstramien van Jacob Roman is van grote waarde. Het door Johan van Dorth toegevoegde sterrenbos rond het Jachthuis is deels veranderd, maar de belangrijkste laan bestaat nog. Het is tuinhistorisch waardevol. Onbekend is wie het landschapsstijlpark op 't Velde heeft ontworpen. Het is door architect H. van Lunteren verder verfijnd. Het heeft een hoge waarde, omdat het belangrijk is binnen het vrij kleine oeuvre van Van Lunteren. De aanleg met de cirkel in het Kapperbos is curieus en heeft zeldzaamheidswaarde. Het Graffelse bos heeft een aanleg gekend als parkbos, maar doordat het niet bezocht kan worden hebben de restanten momenteel weinig tuinhistorische betekenis.

De Voorst

Voor een volledig overzicht van de tuinhistorische waarden wordt verwezen naar de Cultuurhistorische analyse en waardenstelling van De Voorst¹⁶. De Voorst is een Beschermde Buitenplaats (rijksmonument). Diverse bouwkundige elementen die bij deze aanleg horen zijn ook rijksmonumenten, te weten:

- Brug met toegangshek
- Twee identieke hekken op het voorplein
- Sokkel
- Keermuur annex tuinmuur
- Twee tuinbeelden
- Pijlers met hek
- Prieel

De belangrijkste ontwikkelingen van de tuin en het park zijn geweest de classicistische aanleg door Jacob Roman, onder Arnold Joost van Keppel (1695-1718), de transformatie in landschapsstijl onder het echtpaar Antoinette M.C. Bentinck - Jacob Hendrik graaf van Rechteren van Appeltern (ca. 1820 -1845) en de renovatie in gemengde stijl door Leonard Springer in opdracht van Eduard C. Völcker. Deze ontwerplagen, die over het hele terrein aanwezig zijn, zijn op een zodanige manier tot stand gekomen dat ze goed zijn te herkennen en te onderscheiden. Uit andere aanlegperioden resteren plaatselijke toevoegingen (uitzichtheuveltje aan de Berkel, boerderijen, rentmeesterswoning).

De overblijfselen van de grootse geometrische aanleg in Franse stijl zijn waardevol, omdat ze een duidelijk eigen karakter hebben ten opzichte van vergelijkbare aanleggen elders in Nederland. De aanleg van De Voorst is belangrijk in het oeuvre van Jacob Roman. Het classicistische geheel van huis met park geeft het een grote ensemblewaarde.

Er heeft op De Voorst maar een beperkte transformatie naar de landschapsstijl plaatsgevonden, dit is bijzonder. Nieuwe boerderijen zijn bewust in de zichtlijnen geplaatst, om de landschapsstijl te laten domineren, maar vijvers en waterlopen zijn niet of nauwelijks vergraven en er zijn in zeer beperkte mate slingerende paden aangelegd.

Rond 1908 heeft Springer toevoegingen gedaan aan de landschapsstijl. Deze bestaan vooral uit toegevoegde bospercelen (onder andere bij het Peddegat), bosranden en bosschages, solitairen en erfbeplantingen. Ze zijn door het gebruikte sortiment heel herkenbaar en daarom waardevol. De originele bomen zijn nog aanwezig, vooral de samengestelde eiken zijn waardevol.

16 (Albers & Guinée, 2019)

De Ehze

De gemeente Lochem heeft De Ehze aangewezen als potentiële Gemeentelijk Beschermde Buitenplaats. Voor een volledig overzicht van de tuinhistorische waarden wordt verwezen naar de Cultuurhistorische analyse en waardenstelling van De Ehze¹⁷.

Het parkbos van de Ehze is rond 1835 ontworpen door J.D. Zocher jr., een van de meest vooraanstaande ontwerpers van zijn tijd. Het is vervolgens in twee fases aangelegd. Er zijn nog enkele elementen van een eerdere classicistische aanleg aanwezig.

De Ehze is als landgoedensemble als geheel herkenbaar. De Zocheraanleg is beeldbepalend en in essentie nog aanwezig, met als hoogtepunt het zicht op het hoofdhuis over de grote weide. Het heeft veel aan kwaliteit, samenhang en oorspronkelijke beleevingswaarde ingeboet, maar er is veel potentie voor herstel. De tuinhistorische waarde van de parkaanleg als geheel is hoog.

Een zeer fraaie toegangsbrug met pilaren en hekwerk geeft toegang tot het huiseiland. Deze brug is rond 1905 uit Frankrijk geïmporteerd, maar dateert uit de eerste helft van de achttiende eeuw.

3.2.6 Interieur en collectie

Interieur en collectie in de diverse gebouwen en op de erven is niet gericht geïnventariseerd en daardoor deels onbekend.

Huis 't Velde heeft een stucwerk in de hal uit begin negentiende eeuw dat van belang is en enkele vroeg achttiende-eeuwse schouwen. De indeling van de oorspronkelijke keukens is deels zichtbaar in het souterrain. In een wijnkelder nabij de keukens is een waterput aanwezig. De put is niet exact te dateren, maar stamt waarschijnlijk ook uit de vroeg negentiende eeuw. In de collectie van GLK bevinden zich een aantal objecten die hun oorsprong op 't Velde hebben. Dit zijn o.a. zitbaden, een bed en kleding.

Het interieur van het hoofdgebouw van De Voorst is niet meer origineel, omdat het in 1943 uitgebrand is. Een klok (bel) en het bijgebouw aan de linkerzijde (het bouwhuis) zijn gespaard gebleven. In het bouwhuis is het interieur nog negentiende-eeuws. Jachtlust heeft een originele betegelde schouw in de woonkamer (eind negentiende eeuw).

Een bronzen kookpot met hengsel uit de zestiende eeuw, afkomstig van huis De Voorst, bevindt zich in de collectie van GLK. Verder zijn er veel prenten, tekeningen van het huis in de collectie aanwezig, inclusief het bestek van de verbouwing uit 1909.

Op De Ehze zijn bijzondere interieurelementen bewaard gebleven, zoals twee bijzondere schouwpartijen, houten vloeren, lambriseringen, zitbanken, inbouwkasten en deuren met glas-in-lood. Ook heeft het huis een klokkentoren met uurwerk. Een bel aan de achtergevel herinnert aan de tijd dat het gebouw als school voor kinderen met een (visuele) handicap diende (1961-1972). Op het gazon zijn twee tuinvazen aanwezig die in bezit zijn van GLK.

Een zilveren ananasbokaal uit 1607 die afkomstig is van huis De Ehze, bevindt zich in de collectie van GLK. Een haardplaat van de Ehze heeft een nieuwe bestemming gekregen, maar is in de collectie van GLK behouden gebleven.

17 (Stichting in Arcadië, 2020)

3.2.7 Immaterieel erfgoed

't Velde

Freule Judith van Dorth was eigenaresse en bewoonster van 't Velde toen zij in 1799 in Winterswijk is gefusilleerd. Zij is de enige Oranjegezinde Nederlander die in de Franse tijd om politieke redenen is terechtgesteld.

Op 5 april 1945, de dag van de bevrijding van Warnsveld, werd in het Kochbunkertje het lichaam aangetroffen van de 22-jarige Canadese korporaal P.B.J. (Patrick) Morgan. Hij was op 4 april ten westen van Almen krijgsgevangen genomen door de Duitsers en meegenomen richting Zutphen. Wat er precies gebeurd is, is onbekend. Het bunkertje heet sindsdien de Put van Morgan.

De Voorst

Bijzonder immaterieel erfgoed is de relatie met stadhouder-koning Willem III, waardoor het huis gebouwd kon worden en park en tuinen konden worden aangelegd, met behulp van stadhoudelijke architecten als Jacob Roman en Daniël Marot.

Het originele hekwerk van De Voorst is nu eigendom van het Rijksmuseum in Amsterdam.

De Ehze

Het voormalige toegangshek van de Ehze is een fraai rijksmonument en staat nu op 't Medler in Vorden. De naam Rust Roest van het voormalige naaischooltje verwijst naar het gebruik: door ijverige arbeid roesten de naalden niet.

Op de Ehze zou het volgens een lokale sage sinds de achttiende eeuw spoken. Het afbreken van het oude huis en een nieuw huis bouwen heeft niet geholpen, het spooke nog steeds.

3.2.8 Bijzondere bomen

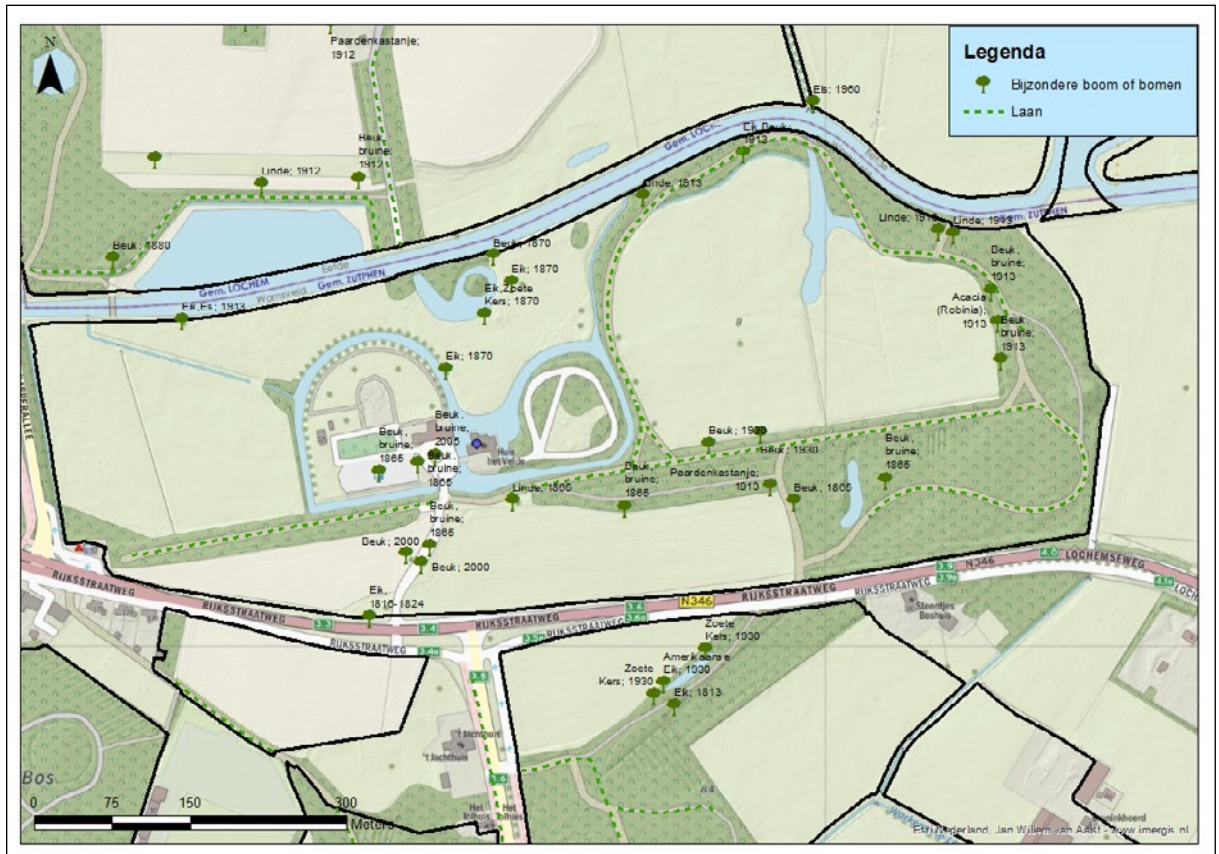
Op de landgoederen staan verschillende bomenclusters en solitaire bomen die representatief zijn voor de landschapstijl. Daarnaast heeft de Bomenstichting een aantal bomen aangemerkt als 'monumentaal'. De situatie van december 2020 is in deze paragraaf op kaarten weergegeven, maar aan wijzigingen onderhevig.

't Velde

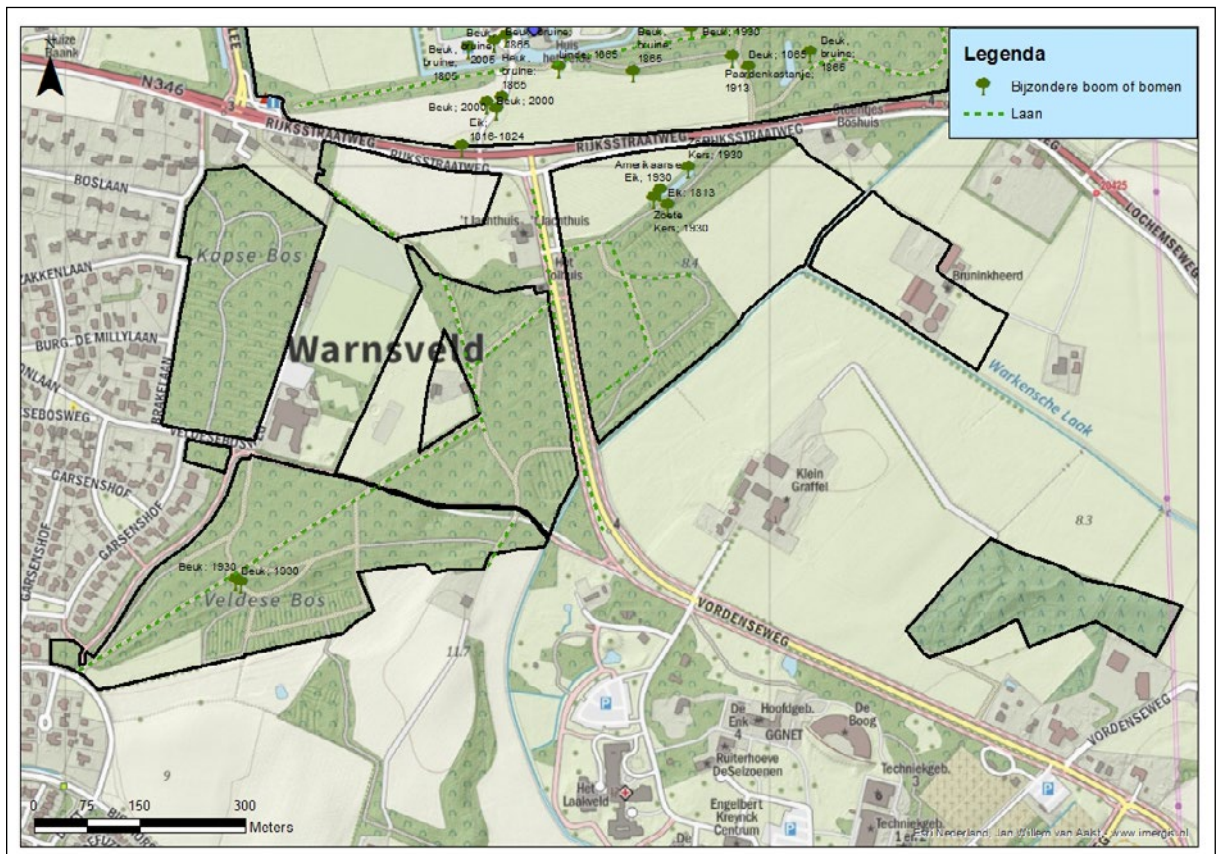
Op 't Velde zijn veertien bomen en lanen aangemerkt als monumentaal, waaronder:

- Een Hollandse linde in het veld voor het huis (1860-1870).
- Een Oosterse plataan langs de oprit bij het huis (plantjaar omstreeks 1880-1890).
- Een zomereik in het uiterste zuidwesten van het Veldese Bos (1850-1860).
- Een moerbeik die bij het huis tegen de westelijke gevel is geplant (1820-1830).
- De lindelaan langs de oostelijke gracht rond het landhuis (1890-1900).

In Figuur 25 en Figuur 26 zijn de relevante bomen en lanen van het landgoed te zien.

Figuur 25 Bijzondere bomen en lanen inclusief de plantjaren (veelal bij benadering) op 't Velde (noord).

Figuur 26 De locaties van de lanen en bijzondere bomen op 't Velde (zuid).

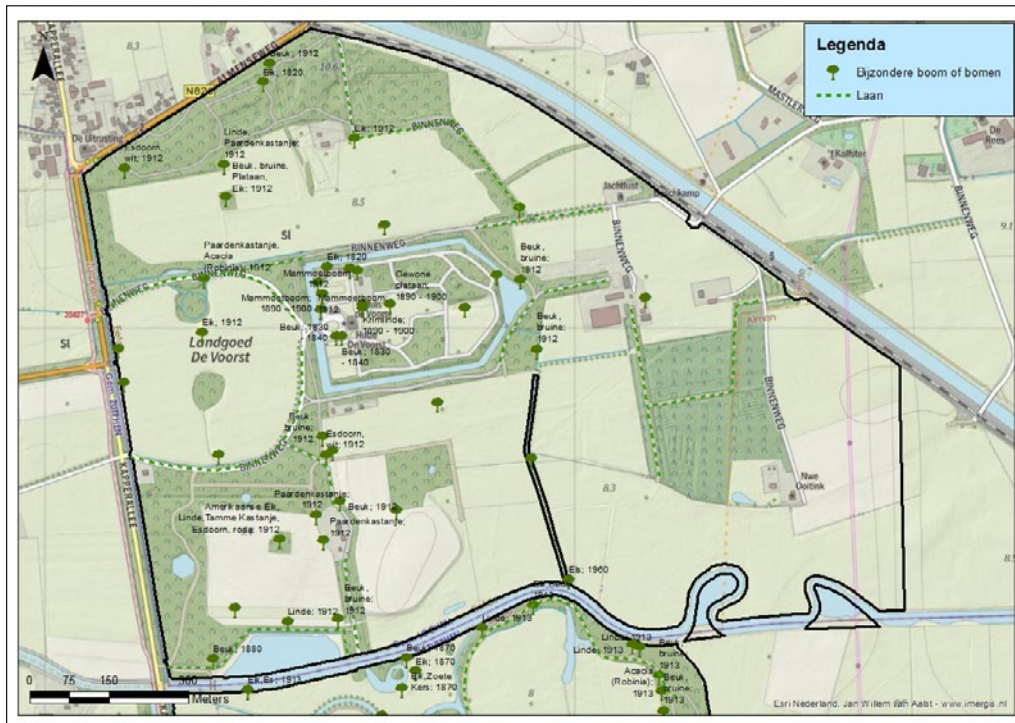
De Voorst

Op De Voorst staan vijf bomen of boomgroepen, die door de Bomenstichting zijn opgenomen als 'monumentaal', waarvan vier ten noorden van het huis:

- Twee mammoetbomen ('groep' 1890-1900).
- Een beuk vlak naast het huis (1830-1840).
- Een plataan (1890-1900).
- Een krimlinde (1890-1900).

De vijfde boom is een solitair aangeplante zomereik (1850-1860). Deze staat op de zuidwestelijke punt van een bosje met jongere aanplant, ten oosten van de locatie waar de Oude Voorst heeft gestaan.

In december 2020 heeft de Bomenstichting De Voorst geïnventariseerd. Er worden tenminste vijf bomen toegevoegd aan het register, waaronder een grauwe abeel die voor zover bekend de op twee na grootste van Nederland is.

Figuur 27 De locaties van lanen en bijzondere bomen of boomgroepen op De Voorst.

De Ehze

Binnen de eigendomsgrenzen van GLK telt De Ehze vier monumentale bomen/boomgroepen:

- Een bruine beuk tegenover het hotel Landgoed Ehzerwold (1830-1840).
- Een zomereik langs de Ehzerallee (1830-1840).
- Een winterlinde langs de Hogenkampsweg (1830-1840).
- Een rij winterlindes langs de Hogenkampsweg (1880-1890).

Hier worden na inventarisatie door de Bomenstichting in december 2020 nog tenminste drie bomen aan toegevoegd.

In het Baankreisbos op De Ehze staan twee relevante beuken. Een imposante samengestelde beuk en een enkelstammige beuk waar in 1877 de initialen van de broers Hendrik Jan en Willem Vonkeman in zijn gekerfd. Hun vader Egbert was destijds de eigenaar van boerderij de Baankreis.

3.3 Visueel-landschappelijke waarden

De drie terreinen maken deel uit van het Nationaal Landschap De Graafschap. De kenmerken van het oorspronkelijke beekdal en het dekzandlandschap zijn nog aanwezig.

Het is bijzonder dat het natuurlijke reliëf in grote mate onaangetast is gebleven ondanks dat de inrichting van het gebied ingrijpend is veranderd door de aanleg van deze (grote) landgoederen.

De cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Lochem duidt De Voorst aan als een terrein met een 'zeer hoge landschappelijke waarde'. Deze klasse wordt gebruikt voor gebieden die landschappelijk nog zeer gaaf zijn, dikwijls bepalend zijn voor de hoofdstructuur van het cultuurlandschap en daarnaast ook een zekere mate van bijzonderheid kennen. De classicistische inrichting op De Voorst en 't Velde is nog grotendeels intact. Vaak drukken landschapsarchitecten van latere stijlen een groter stempel op een landgoed dan hier het geval is. Dit maakt het cluster Voorst/Velde in dit opzicht zeer gaaf. Het belang van deze grote landgoederen voor de hoofdstructuur van het cultuurlandschap is evident.

De gemeente Zutphen waardeert het cultuurlandschap van 't Velde als 'zeer hoog'¹⁸. Hiervoor zijn dezelfde redenen te geven als voor De Voorst (hoewel de bouwstijl van het huis afwijkt). De locatie van huis 't Velde is zelfs ouder dan bij De (nieuwe) Voorst.

De gemeente Lochem heeft aan De Ehze een 'hoge landschappelijke waarde' toegekend. Er zijn goed herkenbare historische karakteristieken aanwezig en een geringe mate van landschappelijke verandering.

De oude bomen en andere elementen uit de landschapsstijl verlenen het landgoed een hoge mate van gaafheid. Een minpunt van De Ehze is dat de streekeigen kleinschaligheid door de aangrenzende landbouw en door de aanleg van het Twentekanaal is verdwenen. Desondanks blijft het landgoed zelf landschappelijk gezien zeer aantrekkelijk.

3.4 Recreatieve waarden

De recreatieve waarde van 't Velde is zeer hoog. De nabijheid tot de plaatsen Warnsveld en Zutphen maken het landgoed een populair ommetje voor mensen uit de omgeving. Er ligt een drukbezocht losloopgebied voor honden. 't Velde heeft een kleine parkeerplaats langs de Rijksstraatweg en er staan bankjes op het landgoed. In 2020 is er een ATB-route geopend die over zowel 't Velde als De Voorst loopt.

Op De Voorst is een parkeerplaats aanwezig. De verlandingszone in de Berkel ter hoogte van de sluis (in het zuidwesten van het landgoed) is een populaire plek voor hondenbezitters en op zomerse dagen wordt deze plek volop gebruikt als strandje. Verder loopt er een doorgaande fietsroute tussen Zutphen en Lochem over het landgoed. De Binnenweg loopt ten noorden van huis De Voorst van oost naar west en wordt onderhouden door de gemeente Lochem.

Op De Ehze is de recreatiedruk aanzienlijk lager, door de geïsoleerde ligging van het landgoed. Het bos wordt gebruikt door bewoners van het huis (De Herbergier), bezoekers van het hotel (Landgoed Ehzerwold) en gasten van de vakantiewoningen en de camping. Op het eiland binnen de gracht staat een aantal bankjes. Er is geen officiële parkeerplaats aanwezig voor bezoekers van het landgoed.

18 (Keunen, 2019)

3.5 Bosbouwkundige en landbouwkundige waarden

Bosbouw

Op de landgoederen is de bosbouwkundige productiewaarde niet of nauwelijks relevant. De Voorst, 't Velde en De Ehze bestaan voor het grootste gedeelte uit parkbos met van oudsher een groot aandeel eik en beuk. Aan de oostzijde van De Voorst ligt een stuk bos waar productie wel een kleine rol speelt.

Landbouw

De landbouwkundige waarde van de agrarische percelen is gemiddeld. De aanwezigheid van agrarische activiteit op de landgoederen is cultuurhistorisch relevant, maar de pachters op de landgoederen bedrijven op dit moment intensieve landbouw.

3.6 Samenvatting

De onderstaande tabel geeft de kerncollectie voor terrein(cluster) Velde/Voorst weer.

Tabel 1 Samenvatting van de abiotische, biotische en cultuurhistorische waarden.

Waarden	Lokaal van belang	Regionaal van belang	Provinciaal van belang	Nationaal van belang	Internationaal van belang	van belang voor GLK	Toelichting
Abiotische waarden							
Geomorfologie	x						Dekzandlandschap met invloed van beekdal.
Bodem		x					Kenmerkend voor het kampenlandschap.
Hydrologie		x					Herstelde meandering van de Berkel.
Licht en geluid	x						Rustpunt voor bezoekers uit de stad.
Biotische waarden							
Vegetatie							Geen recente opnamen bekend.
Flora							Geen recente waarnemingen bekend.
Mossen							Geen waarnemingen bekend.
Korstmossen			x				Eén soort korstmoss
Paddenstoelen				x	x		De Voorst en in mindere mate 't Velde zijn rijk aan paddenstoelen, 22 kerncollectiesoorten, waarvan drie internationaal van belang.
Zoogdieren			x				In totaal zeven soorten waaronder vijf soorten vleermuizen. Belangrijke winterverblijfplaatsen van (onder andere) franjestaart.
Vogels				x	x		Vijf vogelsoorten, waarvan één internationaal.
Reptielen							Geen waarnemingen van reptielen bekend.
Amfibieën							Geen waarnemingen van amfibieën bekend.
Vissen					x		Twee soorten: bittervoorn en kleine modderkruiper
Dagvlinders				x			Vijf soorten dagvlinders, waaronder bruin blauwtje, kleine ijsvogelvlinder en groot dikkopje.
Nachtvlinders			x				Eén soort: elzenuil
Libellen				x			Acht kerncollectiesoorten, waaronder vroege glazenmaker, glassnijder, beekrombout.

Waarden						Toelichting
	Lokaal van belang	Regionaal van belang	Provinciaal van belang	Nationaal van belang	Internationaal van belang van belang voor GLK	
Cultuurhistorische waarden						
<i>Archeologie</i>				x		<i>Resten Oude Voorst, terrein van Hoge Archeologische waarde 't Velde.</i>
<i>Historische geografie</i>				x	x	<i>Oude landgoederen in Kampenlandschap. Onderdelen IJsselstelling internationale waarde.</i>
<i>Bouwkundig</i>				x		<i>Grote hoeveelheid rijksmonumenten.</i>
<i>Landschaps- & tuinarchitectuur</i>				x		<i>Rijksmonumentale buitenplaatsen van hoge kwaliteit en zeldzaamheidswaarde.</i>
<i>Interieur en collectie</i>	x					<i>Grotendeels onbekend, met indicaties voor grotere waarden.</i>
<i>Immaterieel erfgoed</i>	x			x	x	<i>Diverse lokale verhalen die relaties hebben met internationale gebeurtenissen.</i>

Tabel 2 Samenvatting van de landschappelijke, recreatieve en land- en bosbouwkundige waarden.

	Laag	Gemiddeld	Hoog	Uniek	GLK	Toelichting
Landschappelijke waarden						
<i>Gaafheid</i>			x			
<i>Streekeigenheid</i>			x			
Recreatieve waarden						
<i>Ligging ten opzichte van stedelijke gebieden</i>			x			
<i>Ligging ten opzichte van toeristisch recreatieve gebieden/infrastructuur</i>			x			
Land - en bosbouwkundige waarden						
<i>Bosbouw</i>	x					
<i>Landbouw</i>		x				

4 Beheer tot nu toe

4.1 Doelstelling vorige beheervisie

De doelstellingen van de drie landgoederen zijn vrijwel identiek.

In de visie op 't Velde en De Ehze (1999-2018) was het duurzaam in stand houden van het landgoedkarakter met de kenmerkende landschappelijke en cultuurhistorische elementen de hoofddoelstelling. De belangrijkste natuurdoelstelling was gericht op het stimuleren van 'oud bos' en het vervangen van exoten door inheemse boomsoorten.

Voor De Voorst werd de doelstelling in de visie (1992-2002) als volgt omschreven:

"Gezien de aard (de zeer hoge cultuurhistorische waarde) en de ligging van De Voorst zal het terreinbeheer gericht zijn op duurzame instandhouding van het landgoed en aanwezige cultuurhistorische waarden, en instandhouding en verdere ontwikkeling van de op het landgoed aanwezige natuurwaarden¹⁹. Met name de zeer hoge cultuurhistorische waarde is van groot belang en wordt dan ook voor een groot deel van het landgoed de hoofddoelstelling."

Benutting van het bos en de landbouwgronden en rustige vormen van recreatie mochten plaatsvinden "binnen het kader van de hoofddoelstelling". De recreatiedruk op De Voorst en 't Velde werd destijds gezien als een knelpunt, waardoor er in de visie is aangestuurd op zonerings. De aanleg van het losloopgebied voor honden is hiervan een voorbeeld.

4.2 Beschrijving en evaluatie tot nu toe gevoerde beheer

't Velde

Uitgevoerde maatregelen sinds het opstellen van de visie in 1999:

- Instandhouding van het parklandschap door dunnen, maaien, baggeren, etc.
- Openen en onderzoeken van de commandobunker in het Kapperbos. Deze is nu geschikt als winterverblijf voor vleermuizen.
- De Put van Morgan (Kochbunker) is gelokaliseerd en voorzien van een stalen deksel met opschrift.
- Aanleg en onderhoud ATB-route (door vrijwilligers van Stichting Achterhoek Toerisme).
- Inrichten losloopgebied voor honden.
- Onderhoud van wandelpaden en bebording, waaronder de versterking van het 'cirkelpad' in het Kapperbos.

Niet uitgevoerde maatregelen:

- Extensivering van de landbouw was een beoogde maatregel, maar dit is nog niet tot uitvoering gekomen vanwege de langlopende contracten met pachters.
- Een beoogd onderzoek naar stinzenflora op 't Velde en De Ehze is nog niet uitgevoerd.

¹⁹ Op een paar locaties is gestreefd naar verhoging van de natuurwaarden: de vijvers in het grasland aan de voorzijde van het huis, de stbeilanden van de Berkel en de meanderende Berkel.

De Voorst

Uitgevoerde maatregelen sinds het opstellen van de visie in 1992:

- Instandhouding van het parklandschap door dunnen, maaien, baggeren, etc.
- Oude meanders van de Berkel zijn door het waterschap uitgediept en weer verbonden met de rivier.
- In 2007 is het Ooitinksbos (25 ha) aangekocht, waarvan een halve hectare is ingeplant met gemengd loofbos.
- Alle panden zijn aangesloten op riolering.
- Aanleg en onderhoud ATB-route (door vrijwilligers van Stichting Achterhoek Toerisme).
- Onderhoud van wandelpaden en bebording.
- De grachtmuur is hersteld.
- Het theehuisje is gerenoveerd.
- De parkeerplaats is verhard en voorzien van prullenbakken.
- Op verschillende plaatsen zijn exoten bij onderhoudswerkzaamheden vervangen door inheemse boomsoorten.
- Bij de evaluatie in 2014 is besloten om het elzenhakhout rond het Peddegat niet meer als zodanig te beheren, maar om het door te laten groeien en te beheren als Park- en Stinzenbos.

Niet uitgevoerde maatregelen:

- De projectmatige restauratie van de trappen en beelden in de tuin was beoogd, maar is niet uitgevoerd, omdat er binnen GLK vooralsnog andere prioriteiten werden gesteld.
- De aanleg van een boomgaard bij de tuinmuur van de Eikenhof is uitgesteld vanwege pachtafspraken.
- Extensivering van de landbouw was een beoogde maatregel, maar dit is nog niet tot uitvoering gekomen vanwege de langlopende contracten met pachters.
- De poel van het Peddegat is niet uitgediept en vergroot.
- Een vervolg op eerder hydrologisch onderzoek is niet uitgevoerd, omdat hier (nog) geen geld voor vrijgemaakt kon worden.

De Ehze

Uitgevoerde maatregelen sinds het opstellen van de visie in 1999:

- Instandhouding van het parklandschap door dunnen, maaien, baggeren, etc.
- Intensief onderhoud van de tuin rondom huis De Ehze.
- Aankoop van de weg en laanbeplanting, waarna de Douglassparren zijn vervangen door lindes.

Conclusie

De hoofddoelstelling voor de drie terreinen is grotendeels gehaald. Een klein deel van de doelen is niet gehaald, maar er zijn door herinrichting van de Berkel ook natuurtypen gerealiseerd die niet in de visie genoemd werden. Een deel van de voorgestelde maatregelen en projecten is niet uitgevoerd omdat percelen niet pachtvrij kwamen of omdat er andere prioriteiten golden.

Er is aanvullend onderzoek gedaan naar de archeologische waarden van De (Oude) Voorst en 't Velde (WOII), waardoor het beheer op deze aspecten gericht heeft kunnen plaatsvinden.

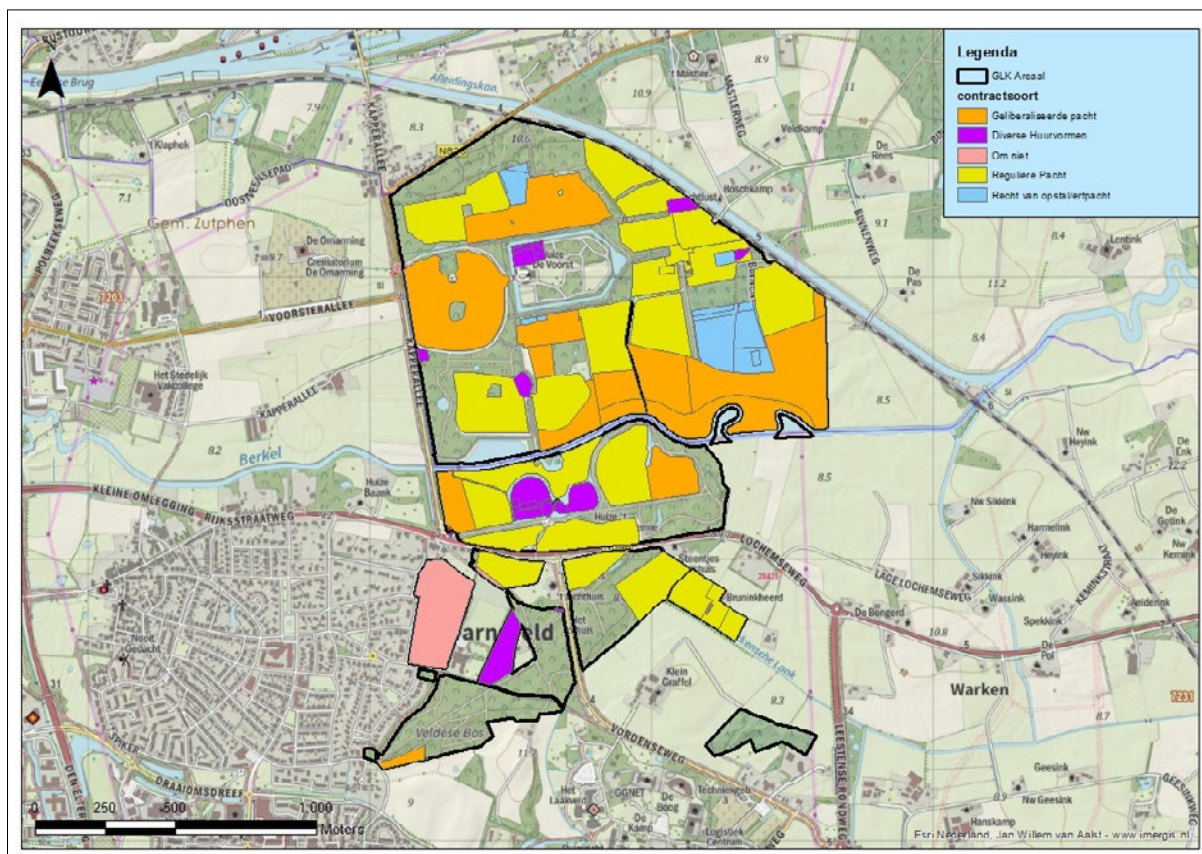
5 Contracten en verplichtingen

GLK is gebonden aan contracten en verplichtingen, die de keuzemogelijkheden voor de toekomst kunnen beperken. Gedacht kan worden aan bij de verwerving aange-gane verplichtingen, wettelijke instandhoudingsverplichtingen, subsidieverplichtingen of verplichtingen samenhangend met reguliere pacht. De percelen waar contracten voor gelden, zijn opgenomen in Figuur 28 ('t Velde en De Voorst) en Figuur 29 (De Ehze).

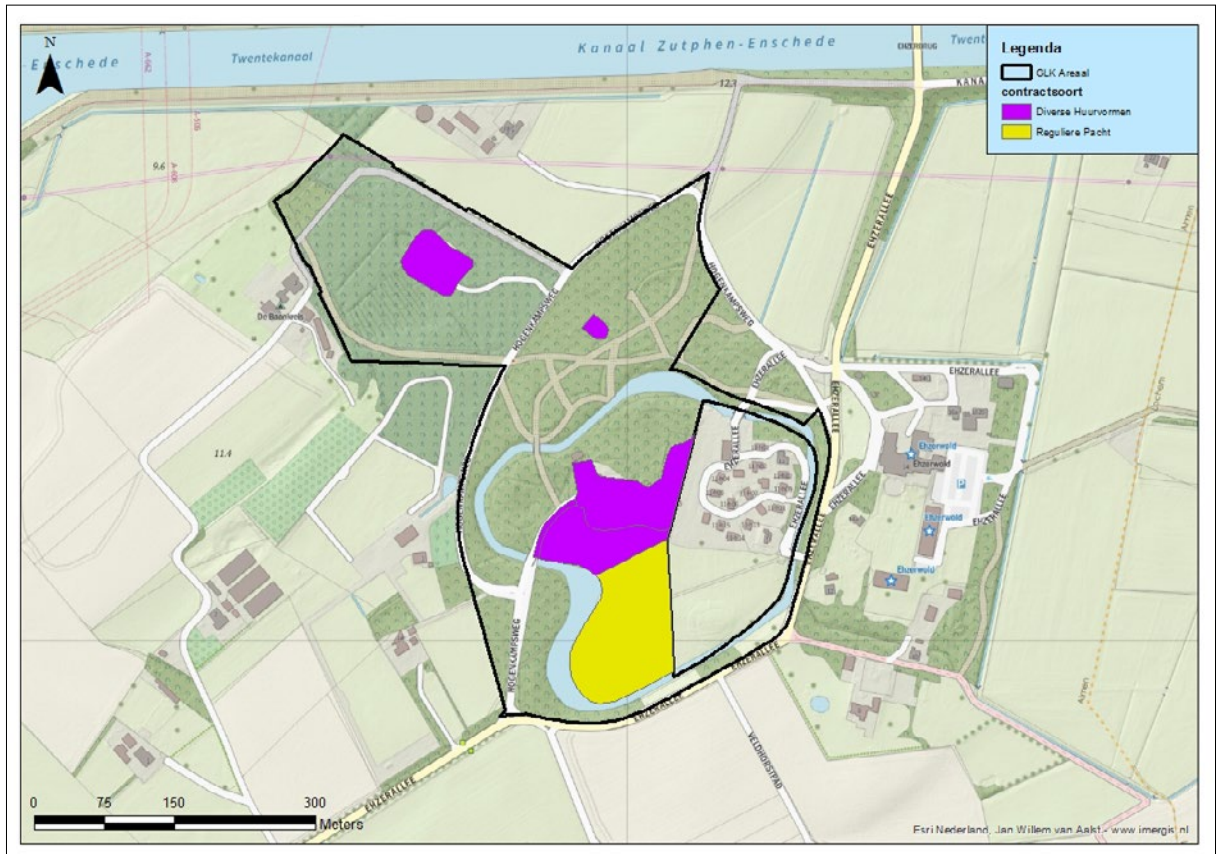
In het kader van het Subsiestelsel Natuur en Landschap zijn er voor verschillende beheertypen subsidies verkregen (Figuur 30, Figuur 31 & Figuur 32).

Verplichtingen uit erfpacht, legaten

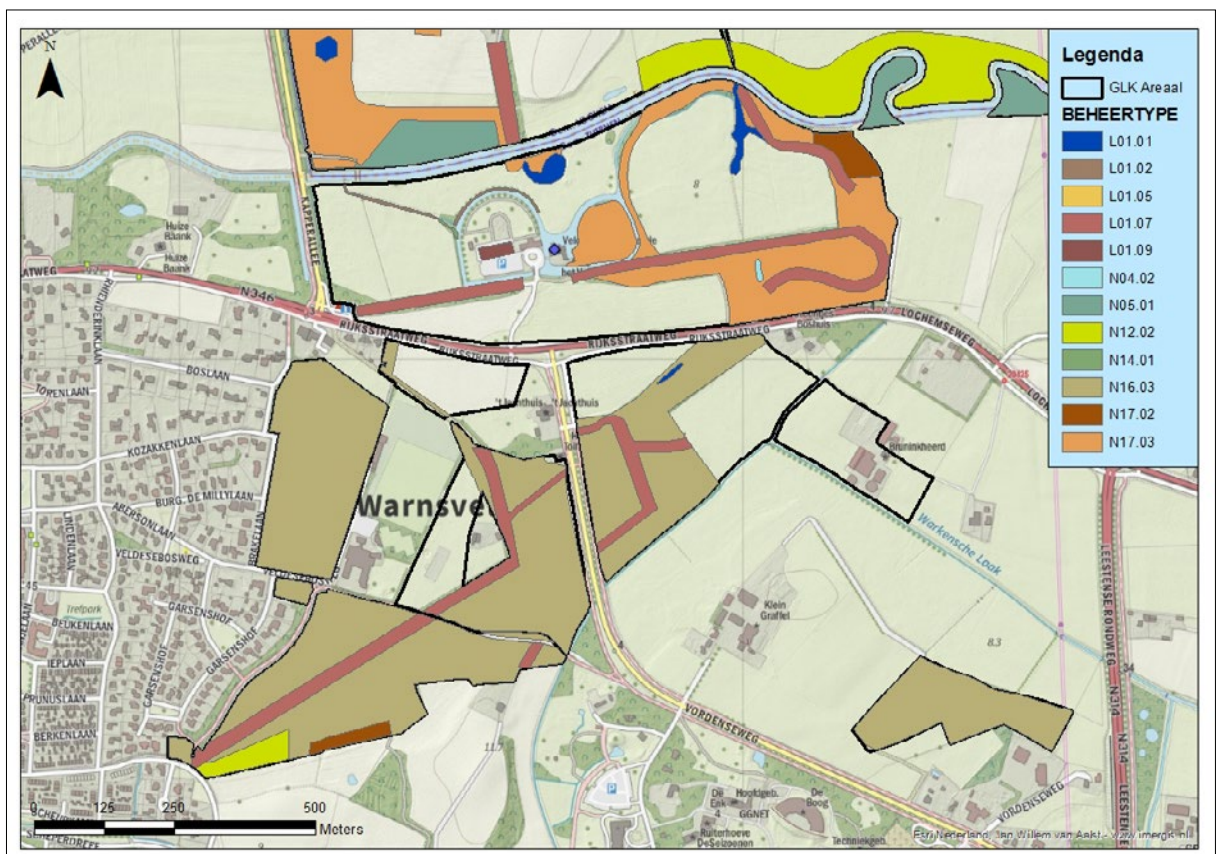
- In het dossier over de legatering van het Baankreisbos (met daarin het Boshuis) staat dat de erflaatster ervan uitgaat dat niets van de schenking in erfpacht uitgegeven gaat worden.
- Schenkingsakte De Ehze: het weiland voor het huis moet weiland blijven. Er geldt een verbod om te jagen en een verbod op het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen.
- GLK is verantwoordelijk voor het onderhoud van het graf van het echtpaar Van Wijck van de Bilt op de begraafplaats van Almen.

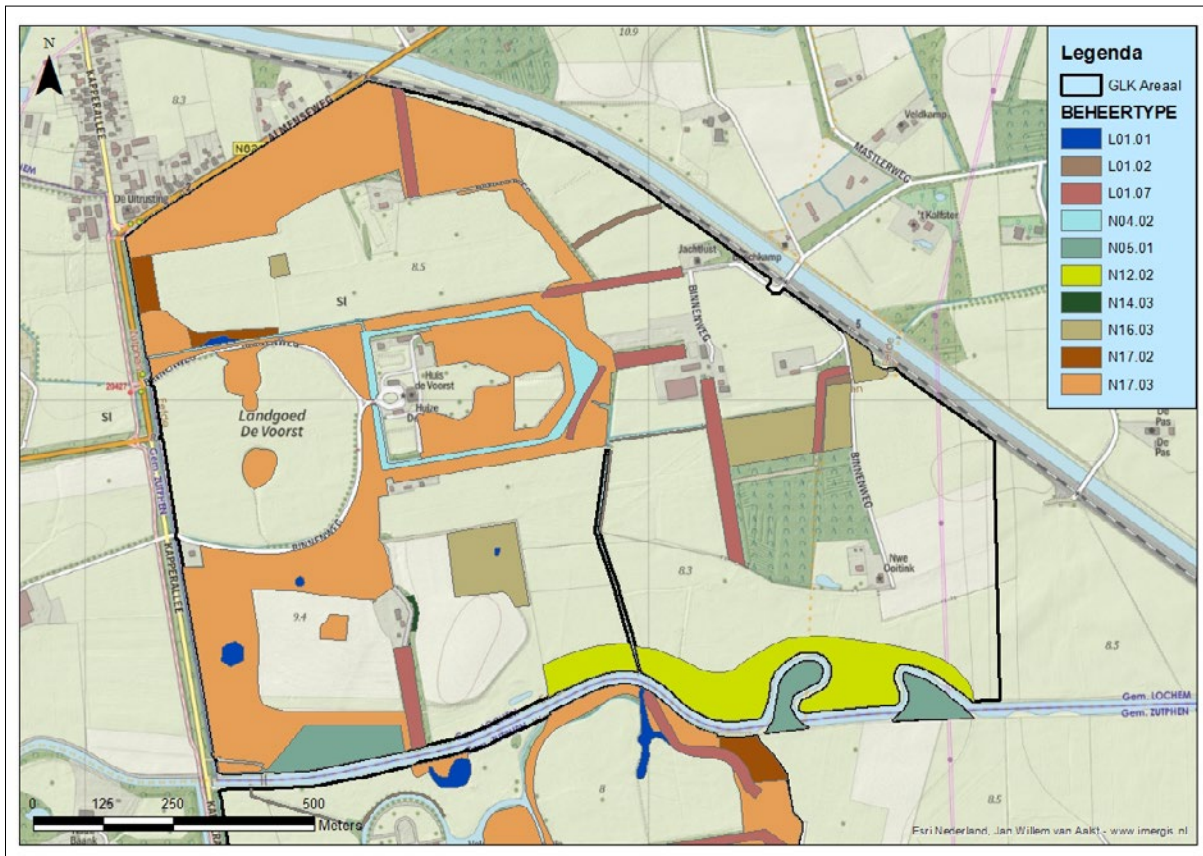
Figuur 28 Contracten op De Voorst en 't Velde.

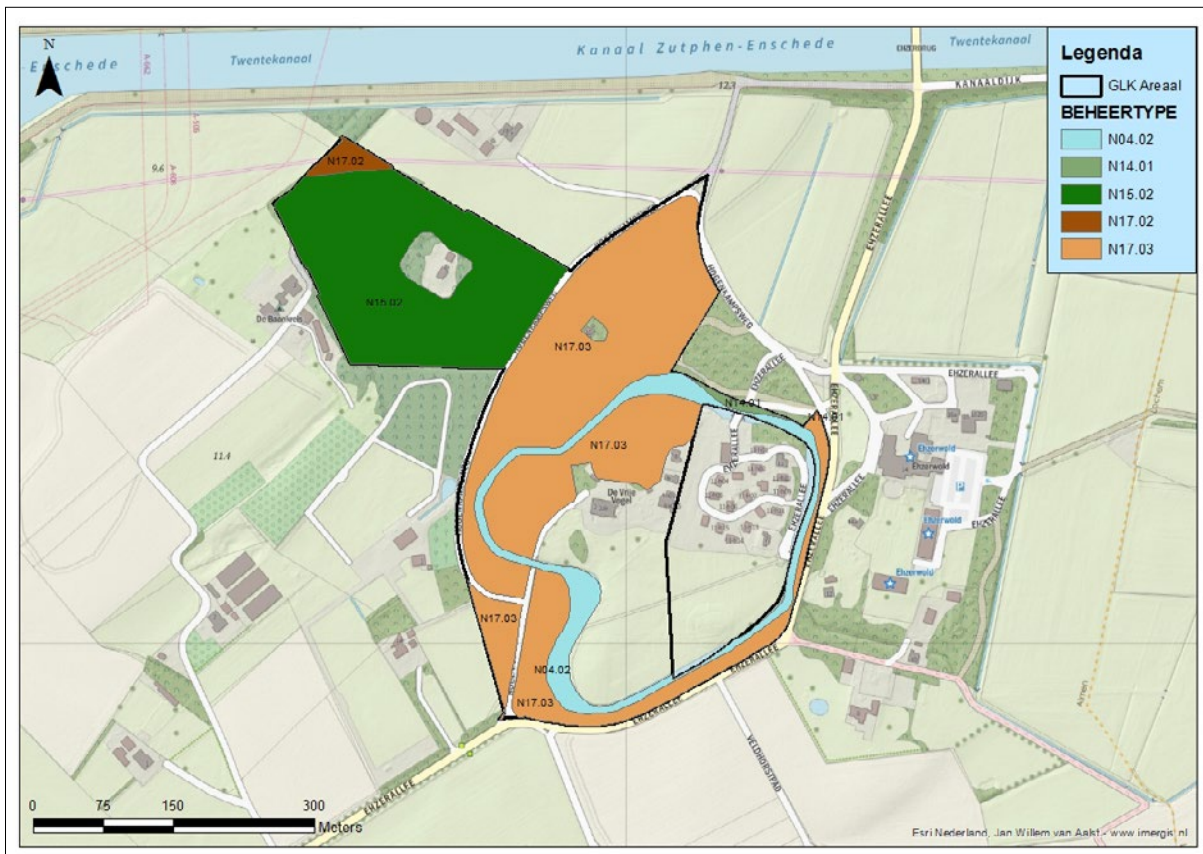
Figuur 29 Contracten op De Ehze.

Figuur 30 De SNL beheertypen op 't Velde (situatie 2020).

Figuur 31 De SNL beheertypen op De Voorst (situatie 2020).

Figuur 32 De SNL beheertypen op De Ehze (situatie 2020).

6 Visie

GLK bekijkt terreinen in een brede landschappelijke context. Het landschap is altijd en overal en vormt in feite de basis onder de waarden in de terreinen die daar deel van uitmaken. In het landschap worden verschillende lagen onderscheiden (landschaps-ecologisch systeem, infrastructuur en menselijk gebruik), die met elkaar zijn verbonden. Een landschaps(ecologische) systeemanalyse en historisch geografische beschrijving zijn de beste basis voor de keuze van een beheerdoelstelling, maar zijn niet altijd voorhanden bij het opstellen van een visie.

In zo'n geval worden de potenties van een terrein bepaald aan de hand van het professionele oordeel van eigen en externe deskundigen. Op basis daarvan wordt per terrein een doelstelling gekozen die de hoofdstrategie voor het terrein weergeeft.

Er zijn drie opties voor een doelstelling:

- **NATUUR:** gebieden met hoge tot zeer hoge natuurwaarden, waar wordt gestreefd naar herstel van het onderliggende landschappelijke systeem in relatie tot deze natuurwaarden, en waar het beheer ten behoeve van de ontwikkeling van natuurkwaliteit voorop staat.
- **CULTUURHISTORIE:** gebieden met hoge tot zeer hoge cultuurhistorische waarden, waar wordt gestreefd naar herstel van het onderliggende landschappelijke systeem in relatie tot deze waarden, en waar het beheer geheel in het teken staat van de instandhouding en het beleefbaar maken/houden van deze waarden. Het aanwezige productiepotentieel wordt alleen benut als dit bijdraagt aan versterking van de cultuurhistorische waarden.
- **LANDSCHAP:** gebieden met hoge landschappelijke waarden of gebieden die zich in hun totaliteit niet kenmerken door hoge natuur- of cultuurhistorische waarden maar waar mogelijk wel hotspots natuur of cultuurhistorie aanwezig zijn, waar het beheer gericht is op behoud van de landschappelijke samenhang.

Binnen de gekozen doelstelling kunnen meerdere accenten worden aangebracht. GLK onderscheidt de accenten natuur, cultuurhistorie en bosbouw/landbouw (Tabel 3). De accenten hebben een duidelijke signaalfunctie voor de beheerder en geven weer waar in het beheer specifiek rekening mee moet worden gehouden. Recreatie wordt niet gezien als accent, maar wordt per terrein zodanig vormgegeven dat het geen belemmering vormt voor de gekozen doelstelling.

Tabel 3 Doelstellingen en accenten in beheerisies van GLK.

LANDSCHAP				
		Doelstelling		
		Natuur	Cultuurhistorie	Landschap
Accent	Natuur		Cultuurhistorie met accent natuur	Landschap met accent natuur
	Cultuurhistorie	Natuur met accent cultuurhistorie		Landschap met accent cultuurhistorie
	Bosbouw/ Landbouw		Cultuurhistorie met accent bos- en/of landbouw	Landschap met accent bos - en/of landbouw

6.1 Afweging

Het cluster Velde/Voorst heeft verschillende sterke punten en kansen maar er zijn ook zwakke punten en bedreigingen, die hieronder per terrein opgesomd worden.

't Velde

Sterke punten

- Het landhuis dat op een eiland ligt, de omringende parkbossen en een rijke historie maken 't Velde tot een waardevol landgoed. Met name de relatie met De Voorst en de relictten uit de Tweede Wereldoorlog geven 't Velde elan.
- Het feit dat het ontwerp voor het park van Van Lunteren bewaard is gebleven is bijzonder.
- De commandobunker in het Kapperbos is een belangrijk winterverblijf voor vleermuizen en ook het Graffelse Bos is een refugium voor fauna.
- Voor mensen uit de omgeving is 't Velde een ideaal wandelpark. Dankzij goede zonering gaat dit goed samen met de diverse bijzondere waarden van het park.

Zwakke punten

- In het westen van het landgoed is het stedelijk gebied prominent aanwezig. Vooral de Rijksstraatweg, die intensief gebruikt wordt en waar een ongelukkig geplaatst benzinestation langs ligt, doet afbreuk aan het karakter van een statig landgoed.
- Het landgoed is incompleet. De percelen ten zuiden van de Rijksstraatweg zijn niet alle in bezit van GLK.
- Delen van het landgoed ten zuiden van de Rijksstraatweg, met name de laan van de Vordenseweg en het Veldese Bos, zijn niet beschermd binnen het rijksbeschermd complex Historische Buitenplaats.
- Elementen die bij de parkaanleg horen zijn niet meer als zodanig herkenbaar. Bomen die bijvoorbeeld solitair zijn aangeplant zijn vergroeid met het bos en zichtlijnen zijn dichtgegroeid.

Kansen

- Elementen van de historische parkaanleg kunnen worden versterkt (bijzondere bomen vrijstellen, zichtlijnen herstellen etc.).
- De bijzondere geschiedenis van 't Velde kan op het landgoed beter verteld worden.
- De ontwikkeling van landschapsinclusieve landbouw is op de langere termijn goed voor de biodiversiteit op het landgoed, zonder afbreuk te doen aan de cultuurhistorische waarden.

Bedreigingen

- Droogte als gevolg van klimaatverandering is een zorg voor zowel natuurlijke als cultuurhistorische elementen.
- Toekomstige stadsuitbreiding en de bijbehorende toenemende verkeersdruk kunnen een bedreiging vormen.

De Voorst

Sterke punten

- De ensemblewaarde is hoog. De Voorst heeft alles wat op een groot landgoed thuishoort (zij het in mindere mate dan het van oorsprong was): een statig landhuis in een bijzondere stijl met tuin en gracht, de parkaanleg, goed geconserveerde gebouwen die bij het landgoed horen en bijpassende geschiedenis.
- Het landgoed is voor het grootste deel het bezit van GLK en is aaneengesloten, waardoor het beheer goed uitvoerbaar is.
- Het landgoed is zeer rijk aan paddenstoelen en de ijskelder is een waardevol winterverblijf voor vleermuizen.

Zwakke punten

- De statige oprijlaan die Zutphen met De Voorst verbindt, de Voorsterallee, is niet in bezit van GLK. Deze laan ligt ook in een andere gemeente (Zutphen) dan de rest van het landgoed, wat maakt dat de bescherming van het ensemble moet plaatsvinden door twee gemeenten.
- Van oorsprong was het landgoed aanzienlijk groter, met name in het oosten. Het huidige landgoed is nu begrensd door het Afleidingskanaal in het oosten en in het noorden.
- De locatie van de Oude Voorst is bekend, maar niet herkenbaar in het veld.
- De aanleg van een zonnepark is op handen op het landgoed; ten oosten van het bezit van GLK. Dit doet afbreuk aan het oorspronkelijke landschap.
- Elementen van de parkaanleg zijn minder goed zichtbaar (bijvoorbeeld vijvers, lanen, bijzondere bomen en zichtlijnen).
- Het grasland voor het huis is verpacht en wordt intensief gebruikt. Het is daardoor zowel als cultuurhistorisch element als voor natuurwaarden onderontwikkeld.
- De scheidingen tussen het parklandschap en de verpachte landbouwpercelen zijn zeer abrupt en de percelen ogen (te) weids.
- De zomerse recreatie bij de Berkel zorgt voor zwerfafval.

Kansen

- Elementen van de historische parkaanleg kunnen worden versterkt (bijzondere bomen vrijstellen, zichtlijnen herstellen, herstel van de vijvers, lanenpatronen, etc.).
- De Oude Voorst kan voor bezoekers beleefbaar worden gemaakt.
- Omdat De Voorst dicht bij de bebouwde kom van Zutphen ligt, is het een visitekaartje voor GLK. De zichtbaarheid van GLK in de samenleving en de betrokkenheid van omwonenden bij het collectief erfgoed kan hier worden gestimuleerd.
- De ontwikkeling van landschapsinclusieve landbouw is op de langere termijn goed voor de biodiversiteit op het landgoed, zonder afbreuk te doen aan de cultuurhistorische waarden. Ook kan een ander gebruik van de percelen de 'harde' scheiding tussen bossen en graslanden verzachten.

Bedreigingen

- De belangrijkste bedreigingen voor veel soorten paddenstoelen en voor soortenrijke graslanden zijn verzuring en vermesting: gevolgen van intensieve agrarische bedrijfsvoering.
- Droogte als gevolg van klimaatverandering en door een drainerend effect van het Twentekanaal is een zorg voor zowel natuurlijke als cultuurhistorische elementen.

De Ehze

Sterke punten

- De Ehze is tegenwoordig een klein landgoed met een rijke cultuurhistorie. Alle belangrijke elementen van het landgoed zijn nog aanwezig, waaronder een aantal goed bewaard gebleven dienstgebouwen.
- De brug van de oprijlaan is in het bijzonder het vermelden waard.
- De bomen op het landgoed zijn de belangrijkste, imposante natuurwaarden. Naar verwachting staan er ook veel bijzondere paddenstoelen, die bij een landgoed van deze ouderdom horen.
- Er is een stabiele huurder met een geschikte functie aanwezig op huis De Ehze.
- Het onderhoud van het terrein wordt mede gefinancierd vanuit het Ehzefonds.
- Het graf van de erflaatster in Almen is ook in bezit en onderhoud van GLK en voegt een historisch aspect toe aan het geheel.

Zwakke punten

- De omvang van het landgoed is gering en het deel dat in eigendom is incompleet. De vakantiewoningen op het huiseiland en hotel Landgoed Ehzerwold in het oosten zijn niet in bezit van GLK.
- Door de geringe omvang en de beperkte toegankelijkheid is bij het publiek nauwelijks bekend dat landgoed De Ehze eigendom is van GLK en dat het losstaat van hotel Landgoed Ehzerwold en het vakantiepark.

Kansen

- De historische parkaanleg kan beter worden uitgelicht.
- Verbinding van dit deel van het Gelders Natuurnetwerk met andere landgoederen ten zuiden van de Berkel kan leiden tot hogere natuurwaarden.

Bedreigingen

- Door de geringe omvang van het parkbos en de vele verblijfsmogelijkheden op en bij De Ehze is de recreatiedruk in het hoogseizoen groot.
- De omringende land- en tuinbouw gebruikt vermoedelijk veel mest en bestrijdingsmiddelen. Het is aannemelijk dat dit een negatief effect heeft op de biotische en abiotische waarden van het lager gelegen De Ehze.
- Droogte als gevolg van klimaatverandering en door een drainerend effect van het Twentekanaal is een zorg voor zowel natuurlijke als cultuurhistorische elementen.

Synthese

De belangrijkste waarde van de drie landgoederen is cultuurhistorie. Dit is vooral goed zichtbaar op 't Velde en De Voorst, waar de statige landhuizen en lanen in het oog springen. Hier valt aan de dienstwoningen en het gebruik van de verschillende percelen goed te zien dat het om landgoederen met een hoge ensemblewaarde gaat (bossen, landbouwgronden, gras-/hooilanden, waterpartijen en tuinen).

Ook op De Ehze zijn cultuurhistorische elementen te vinden die wijzen op een rijk verleden met een belangrijke parkaanleg.

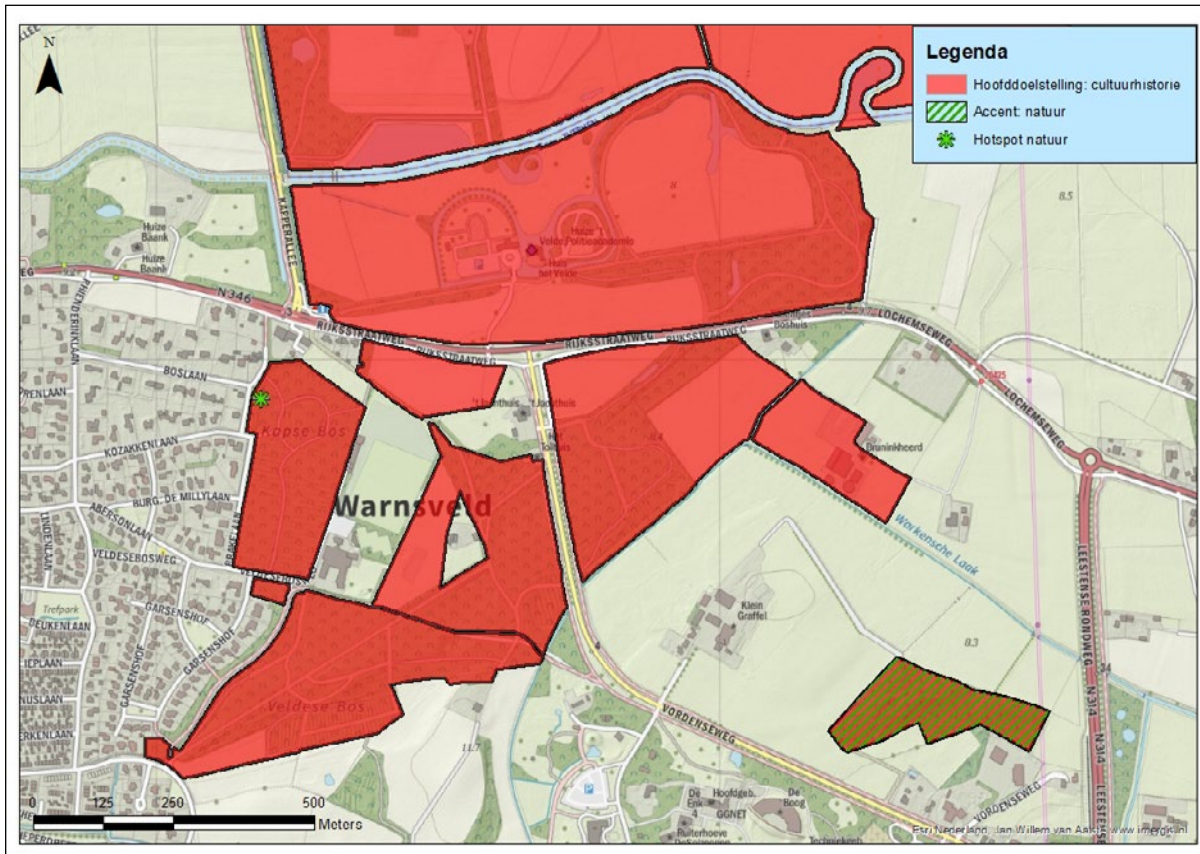
De natuurwaarden op de landgoederen zijn passend bij oud parkbos. De soortgroepen die er voorkomen met de meeste soorten van Nationaal of Internationaal belang zijn libellen en paddenstoelen. Om de rijke paddenstoelenflora te behouden is er geen beheer nodig dat zich specifiek richt op deze soortgroep; beheer als parkbos volstaat hiervoor prima. Libellen zijn vooral gebaat bij schoon water, wat het waterschap als doelstelling heeft. Drie locaties zijn wel van bijzonder belang voor een aantal soorten fauna: de ijskelder en commandobunker als winterverblijven voor vleermuizen en het Graffelse Bos voor grotere zoogdieren.

6.2 Doelstelling

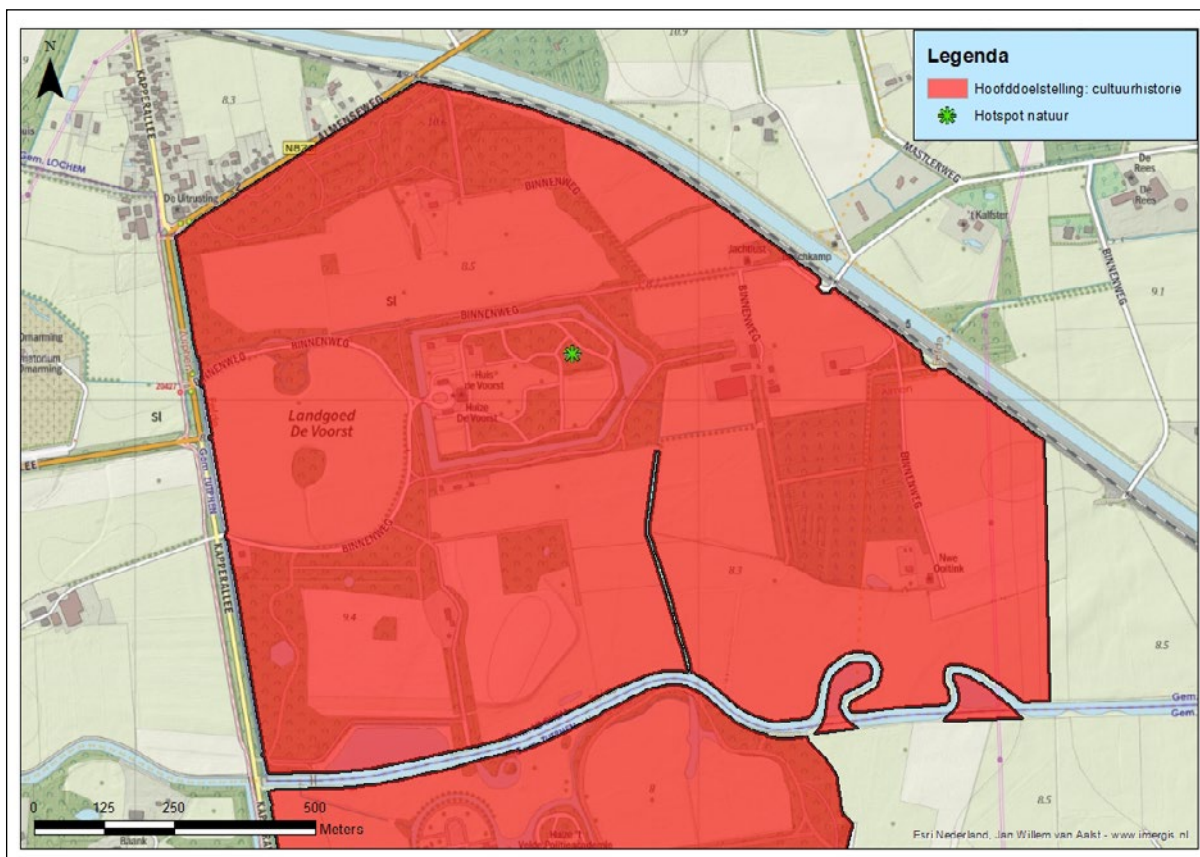
Na afweging tussen de verschillende waarden en de daarbij behorende kansen, bedreigingen en sterktes en zwaktes, wordt voor 't Velde, De Voorst en De Ehze de volgende doelstelling gekozen (Figuur 33, Figuur 34 en Figuur 35):

Instandhouding en versterking van de cultuurhistorische waarden staan op de landgoederen in het cluster Velde/Voorst voorop. De nadruk ligt bij De Voorst en 't Velde op het behoud en het beter zichtbaar maken van het ensemble. Op De Ehze is instandhouding en versterking van de parkaanleg het doel en wordt in het oog gehouden of de mogelijkheid zich voordoet voor afronding van het landgoed.

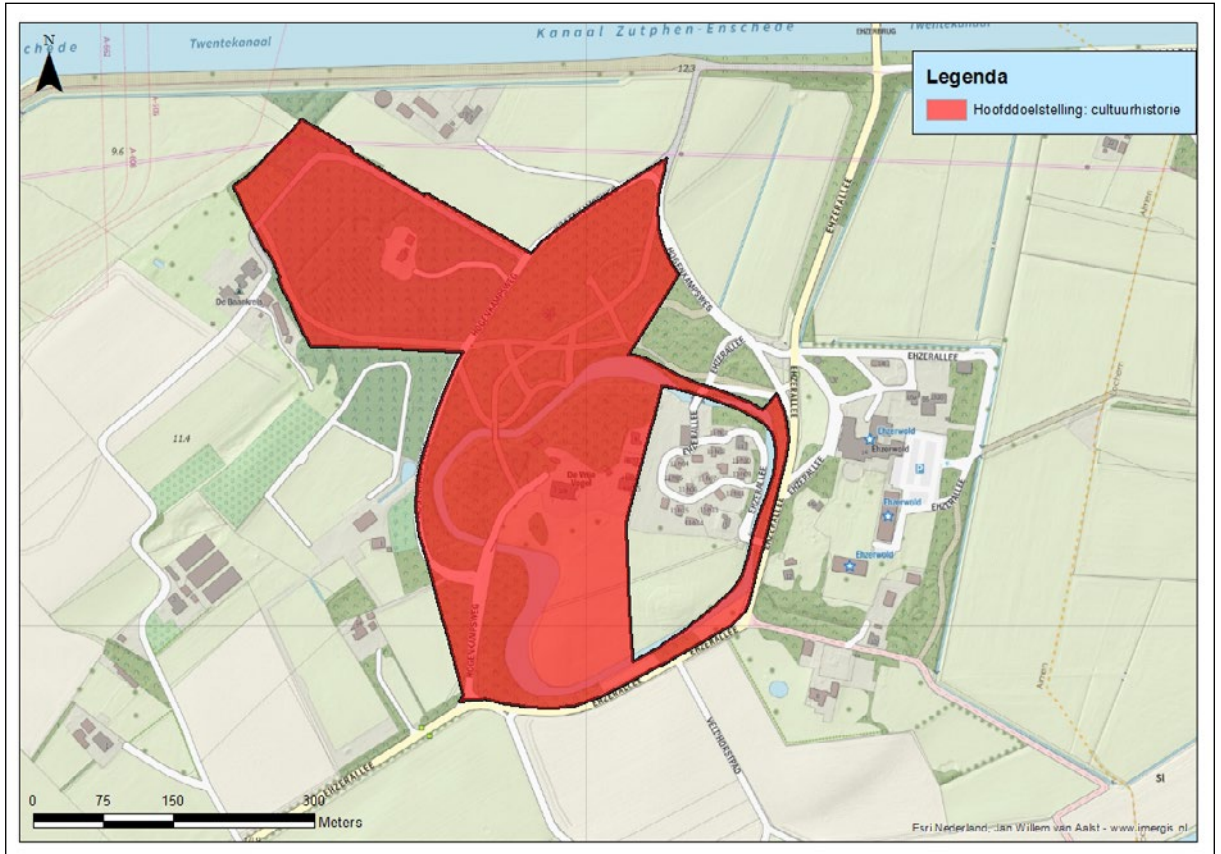
Waar mogelijk worden natuurwaarden versterkt, met name op de (potentiële) hotspots voor de belangrijke soortgroepen. Bosbouw en recreatie zijn en blijven mogelijk, mits deze activiteiten geen afbreuk doen aan de hoofddoelstelling.

Figuur 33 De doelstellingenkaart van 't Velde.

Figuur 34 De doelstellingenkaart van De Voorst.

Figuur 35 De doelstellingenkaart van De Ehze.

7 Beheer

7.1 Beheer op hoofdlijnen

Cultuurhistorie

De hoofddoelstelling vraagt in het beheer vooral om het behoud van de aanwezige cultuurhistorische elementen, zoals het onderhoud van het parkbos, de lanen, de bijzondere bomen en de opstallen. De cultuurhistorische analyses en waardenstellingen die beschikbaar zijn voor de drie landgoederen geven concrete aanwijzingen voor dit beheer. Het parkbos op De Ehze is een 'Zocherpark', waarvoor een handreiking bestaat met betrekking tot beheer en onderhoud²⁰.

Om het karakter van een landgoed te versterken, is instandhouding en versterking van alle elementen gewenst. Hier hoort onder andere bij dat er gestreefd wordt naar meer bloemrijke graslanden op de percelen met een landschappelijke aanleg. Ook het herstel van zichtlijnen, het behoud van dienstwoningen en oude boerderijen en het vrijstellen van solitair aangeplante bomen kan hieraan bijdragen.

Hoewel het niet altijd tot de oorspronkelijke parkaanleg behoort, is het relevant om de stinzenflora op de landgoederen in stand te houden. Dit kan door het mijden van terreindelen met stinzenplanten bij dunningen en door ze vrij te houden van opslag.

Bosbeheer

Grote delen van de drie landgoederen bestaan uit oude beuken. Met name op De Ehze is verjonging binnen afzienbare tijd aan de orde. GLK laat het huidige parkbos zo lang mogelijk intact en plant uitsluitend nieuwe bomen aan waar er gaten ontstaan. Op plaatsen waar de doelstelling cultuurhistorie is, wordt deze verjonging gerealiseerd met soorten die zo goed mogelijk passen bij de oorspronkelijke parkaanleg. Dit kunnen ook exoten zijn. Aspecten als het veranderende klimaat en verbetering van de biodiversiteit worden meegenomen in de afweging.

Het Graffelse Bos in het zuidoosten van 't Velde heeft het accent 'natuur' gekregen, vanwege de zeer lage recreatiedruk en het belang als rustgebied voor dieren. Hier zal sporadisch gedund worden, waarbij inheemse boomsoorten worden bevoordeeld ten koste van exoten. Het onderhoud is hier verder minimaal.

Natuurwaarden

- De winterverblijfplaatsen voor vleermuizen worden als zodanig beheerd.
- Voor de rijkdom aan paddenstoelen is het behoud van een gevarieerd bos van belang, door middel van kleinschalige en consequente beheermaatregelen. Het laten liggen en staan van dood hout (met name beuk) en het vermijden van overmatige betreding door recreanten zijn de belangrijkste aandachtspunten, die binnen de doelstelling cultuurhistorie haalbaar zijn.
- De ontwikkeling van kruidenrijk en structuurrijk grasland kan de omstandigheden voor dagvlinders en andere insecten sterk verbeteren
- Het stimuleren van een meer landschapsinclusieve vorm van landbouw kan aanzienlijk bijdragen aan de verhoging van de natuurwaarden, bijvoorbeeld door het sterk terugdringen van de mestgift, het aanleggen van bloem- en kruidenrijke akkerranden en het aanbrengen van variatie in geteelde gewassen.

²⁰ (Aschman, K. & Stichting In Arcadië, 2017)

7.2 Onderzoek, projecten en externe ontwikkeling

Monitoring, onderzoek & advies

De waterhuishouding, met name de hoeveelheid, is in grote mate van invloed op de instandhouding van de cultuurhistorische en natuurwaarden op de landgoederen. Hogere waterkwaliteit kan leiden tot nieuwe kansen ten aanzien van de natuurwaarden. De hydrologische situatie van de landgoederen moet nader worden onderzocht om hier inzicht in te krijgen.

Inrichting & overige projecten

Een meerjarige kwaliteitsimpuls is gewenst voor het cluster Velde/Voorst. Deze terreinen hebben hoge cultuurhistorische waarde en een gunstige ligging voor recreatie. Daardoor zijn ze voor GLK een visitekaartje dat beter beleefbaar kan worden gemaakt. Een kwaliteitsimpuls kan bestaan uit een inrichtingsplan en uitvoeringsprojecten.

Er zijn aanpassingen mogelijk waarmee de historische inrichting van de landgoederen versterkt of teruggebracht kan worden. Voorbeelden van uitvoeringsprojecten kunnen zijn:

- Op het grasland met de twee vijvers voor De Voorst kunnen zowel de cultuurhistorische waarden als de natuurwaarden verhoogd worden. Randvoorwaarde daarbij is dat het landbouwkundig gebruik extensiever wordt. Hiervoor zijn (hydrologisch) onderzoek, een nadere uitwerking van de inrichting en een uitvoeringstraject in samenwerking met de pachter nodig.
- Het verbeteren van de recreatieve infrastructuur: de samenhang tussen de terreindelen ten noorden en ten zuiden van de N346 op 't Velde kan bijvoorbeeld worden versterkt.
- De parkaanleg van De Ehze beter zichtbaar maken.
- Het vrijstellen van bijzondere bomen op 't Velde.
- Zichtlijnen op 't Velde en De Voorst in ere herstellen.

Externe ontwikkelingen (grondaankopen etc.)

Als de kans zich voordoet, streeft GLK ernaar om landgoederen zo compleet mogelijk in bezit en beheer te nemen. In het cluster Velde/Voorst is het niet de verwachting dat dit op korte termijn mogelijk is.

Tabel 4 Samenvatting onderzoek, projecten en externe ontwikkelingen.

Adviezen t.b.v. kwaliteitsverbetering
<i>Een meerjarige kwaliteitsimpuls is gewenst voor het cluster Velde/Voorst.</i>
Monitoring en onderzoek
<i>Hydrologisch onderzoek (als onderdeel van de kwaliteitsimpuls).</i>
<i>Onderzoek naar stinzenflora op alle drie de landgoederen.</i>
Inrichting en overige projecten
<i>Beleefbaar maken formele tuin De Voorst (Cultuurhistorische analyse en waardering, virtueel zichtbaar maken).</i>
<i>Zichtbaar maken Oude Voorst (spieker, plek oorspronkelijk huis).</i>
<i>Aanleg van een hoogstamfruitboomgaard bij de tuinmuur van de Eikenhof op De Voorst.</i>

Tabel 5 Voorgestelde wijzigingen i.r.t. beleid en subsidies.

Terrein	Wijziging	Relevant beleids- of subsidie programma	Oppervlakte
De Ehze	<i>Baankreisbos van N15.02 (Dennen-, eiken- en beukenbos) naar N17.03 (Park- en stinzenbos).</i>	SNL	4,5 ha.
De Ehze	<i>Graf in Almen toevoegen aan CRS.</i>	<i>Contractuele afspraak vanuit de schenking.</i>	N.t.b.
Alle	<i>Doelstellingen bepalen voor verschillende percelen naar aanleiding van de meerjarige kwaliteitsimpuls.</i>	SIM/SNL	N.t.b.

7.3 Monitoring en evaluatie

Door middel van monitoring worden ontwikkelingen in het terrein gevolgd en kan er desgewenst bijgestuurd worden in het beheer. GLK geeft de monitoring van terreinen vorm op basis van verplichte monitoring en aanvullende (vrijwillige) monitoring.

De monitoringsgegevens worden gebruikt om de kerncollectie van de terreinen van het cluster Velde/Voorst te actualiseren. Bij het jaarlijkse evaluatiemoment en de 12-jaarlijkse grote evaluatie van het terreincluster worden deze gegevens gebruikt om het beheer te evalueren en indien nodig bij te sturen.

8 Literatuur

Aa, A.J. van der. (1848).

Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden - deel 11.
Gorinchem: J. Noorduyt en zn.

Albers, L., & Guinée, A. (2019).

De Voorst - Cultuurhistorische analyse en waardenstelling. Beekbergen:
Albers Adviezen.

Albers, L., & Guinée, A. (2019).

t Velde - Cultuurhistorische analyse en waardenstelling. Beekbergen:
Albers Adviezen.

Aschman, K. & Stichting In Arcadië. (2017).

Zogher, de fameuse aanlegger.

Erfgoed Centrum Zutphen. (2018, september 25).

Archeologische Waardenkaart Zutphen. Zutphen.

Geldersch Landschap & Kasteelen. (2016).

Meerjarenvisie 2016 - 2025.

Gemeente Lochem. (2015).

Bestemmingsplan Buitengebied Lochem.

Gemeente Zutphen. (2019).

Voorontwerp Omgevingsplan Landelijk gebied, gemeente Zutphen.

Keunen, L. (2019).

'den kleinen, vrolijken stroom, die leven geeft aan het landschap'
Een cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Zutphen. Weesp: RAAP.

Keunen, L., Frank, C., Alflen, L., & Van der Veen, S. (2018).

'over de toppen der heuvels, langs den zoom van het bosch, door diepe holle wegen'.
Een cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Lochem. Zutphen:
RAAP Archeologisch Adviesbureau BV.

Lensen, J., Kramer Hoenderboom, A., & Van den Houten, G. (2014).

Watrerrapport 2011 - 2014. Doetinchem: Waterschap Rijn en IJssel.

NDFF. (2020, oktober 29).

Nationale Databank Flora en Fauna. NDFF en BIJ12.

RAAP. (2002).

Huis De Oude Voorst. Amsterdam: RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. (2020).

Opgehaald van Monumentenregister: <https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl>

Stichting In Arcadië. (2020).

Landgoed De Ehze - Tuinhistorisch onderzoek en waardstelling (concept). Amersfoort.

Vestigia. (2012, mei 31).

Archeologische Waarden-/Verwachtingenkaart en Beleidskaart. Lochem.

Waterschap Rijn en IJssel. (2014).

Factsheets waterlichamen. Doetinchem: Waterschap Rijn en IJssel.

